

Západočeská univerzita v Plzni
Fakulta filozofická

Bakalářská práce

Služby knihoven v celoživotním vzdělávání

Lucie Hajšmanová

Plzeň 2015

Západočeská univerzita v Plzni

Fakulta filozofická

Katedra filozofie

Studijní program Humanitní studia

Studijní obor Humanistika

Bakalářská práce

Služby knihoven v celoživotním vzdělávání

Lucie Hajšmanová

Vedoucí práce:

PhDr. Dagmar Svatková

Katedra filozofie

Fakulta filozofická Západočeské univerzity v Plzni

Plzeň 2015

Prohlašuji, že jsem práci zpracovala samostatně a použila jen uvedených pramenů a literatury.

Plzeň, duben 2015

.....

Poděkování

Na tomto místě bych ráda poděkovala PhDr. Dagmar Svatkové za ochotu a rady, které mi jako vedoucí mé bakalářské práce poskytla.

Dále děkuji všem knihovníkům za doplňující informace a Bc. Ondřeji Kačánovi za pomoc při překladu resumé.

OBSAH

1 ÚVOD.....	1
2 VÝVOJ A RYSY INFORMAČNÍ SPOLEČNOSTI.....	3
2.1 Společnost znalostí východiskem pro celoživotní vzdělávání.....	4
2.2 Současné postavení člověka - uživatele informací.....	5
3 CELOŽIVOTNÍ VZDĚLÁVÁNÍ – PRŮVODNÍ JEV ŽIVOTA.....	8
3.1 Podpora konceptu celoživotního vzdělávání.....	9
3.2 Vzdělávání dospělých a seniorů jako společenský fenomén.....	11
3.2.1 Celoživotní vzdělávání dospělých.....	12
3.2.2 Vzdělávání seniorů a jejich studijní možnosti.....	13
4 KNIHOVNY - CENTRA CELOŽIVOTNÍHO VZDĚLÁVÁNÍ.....	15
4.1 Historie vzdělávání v prostředí knihoven.....	16
4.2 Současný úkol knihovny jako informačního zázemí.....	17
4.3 Soustavné vzdělávání v profesi knihovníka.....	18
4.3.1 Povinnosti vycházející z etického kodexu knihovníka.....	20
4.4 Význam celoživotního vzdělávání v knihovnách.....	21
4.4.1 Zajištění vzdělávacích služeb v teorii a praxi.....	22
4.4.2 Vztah uživatelů ke knihovně a její sociální role.....	23
4.4.3 Knihovny dětem a mládeži.....	25
4.4.4 Knihovny dospělým a seniorům.....	26
5 KONKRÉTNÍ PŘÍKLADY VZDĚLÁVÁNÍ V KNIHOVNĚ.....	27
5.1 Studijní a vědecká knihovna Plzeňského kraje.....	27
5.2 Knihovna města Plzně.....	28
5.3 Obecní knihovna Vejprnice.....	29
5.4 Subjektivní zhodnocení situace.....	30
6 BUDOUCNOST VZDĚLÁVÁNÍ V KNIHOVNÁCH.....	31
7 ZÁVĚR.....	33
8 SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY A ZDROJŮ.....	35
9 RESUMÉ.....	38
10 PŘÍLOHY.....	39

1 ÚVOD

„Snadno podléháme iluzi, že to, co vidíme napsáno nebo zachyceno obrazem či hudebními zvuky, jsou naše znalosti, zkušenosti, či prožitky. Je to asi jeden z největších omylů naší doby, který pramení z neoprávněného okouzlení technickým pokrokem, zejména pak neobyčejně rychlým rozvojem informačních technologií.“¹

Jiří Cejpek

Vzdělání, v jakékoliv formě a délce, hraje napříč historií významnou roli. Místem, které ve vzdělávacím procesu zanechává nesmazatelnou stopu, vždy byla, je a měla by být i do budoucna knihovna. Současnost ovšem, v širokém rozsahu úlohu knihovny, jako styčného bodu při vzdělávání, celkově mění, jelikož lidé jsou schopni si informace, pomocí technologií, dohledávat sami. Nastalý technologický rozvoj představuje účinný prostředek k vybudování vzdělané společnosti, propojené komunikační a informační sítí a zajišťuje všem hojný přístup k informacím všeho druhu, ačkoliv někdy i mylným. Stává se tak pro knihovny konkurencí.

V práci se zaměřuji na společensky důležitý problém, čímž je situace člověka na poli celoživotního vzdělávání, kdy je mnohdy význam knihovny nedoceněn, i když je její existence klíčová. Z tohoto důvodu mne také toto téma zaujalo, jelikož mít přehled o společenských změnách a jejich dopadech na žebříček hodnot člověka, je v nynější uspěchané době, lze říci, stěžejní. Člověk, postaven tváří v tvář tempu doby čelí v nynější informační společnosti situaci, kdy orientace v produkovaných informacích je nesnadná, tudíž zájem o celoživotní vzdělávání, ať už se jedná o uživatele knihoven, či samotné odborné pracovníky v těchto institucích, je jejím východiskem. Domnívám se, že tato problematika se vzájemně prolíná a ovlivňuje, proto se těmito tématy v následujících kapitolách zabývám společně.

Odborná veřejnost stále častěji hovoří o významu přechodu od nynější informační společnosti, ke společnosti znalostí, která má být směrem k budoucímu humanitnímu i ekonomickému světovému rozvoji, přičemž vzdělání zde není hodnotou samo o sobě, ale je cestou, či nástrojem k němu. Kvalita života tedy podle těchto skutečností závisí právě na celoživotním vzdělávání, které nelze, především u

¹ CEJPEK, J. *Proměny let devadesátých*. Praha. 2005, s.40.

osob dospělých a zvláště seniorů ignorovat, jelikož z hlediska globálního projevu, kterým je stárnutí populace, budou právě oni cílovou skupinou účastníků s potřebou tohoto typu seberealizace, při níž by právě knihovna měla být vítaným společníkem. Ve své práci tedy nastiňuji představu knihoven, jako center pro vzdělávání, zaměřuji se na propojení teoretického zpracování v dokumentech i postoje knihoven z hlediska praktického, přičemž závěrem práce přináším i jakýsi náhled do budoucna na ideu, ve které je knihovna tzv. branou do světa událostí a vzdělanosti, tudíž by neměla být, zejména v současné informační společnosti, opomíjena.

2 VÝVOJ A RYSY INFORMAČNÍ SPOLEČNOSTI

Po celé předešlé století lidstvo prošlo značným vývojem, ale výrazné vlny změn svět pocítuje až v průběhu posledních desetiletí. Na časové ose toto určení není nijak zřejmé, ovšem pro společnost se stává zlomem. Z historického hlediska globálně neexistuje doba, kdy svět čelil tak výraznému rozvoji vědy a technologií jako ve výše zmíněném období. Náznaky změn lze pozorovat již v 19. století, době průmyslové revoluce, na nichž staví období následující a doposud probíhající – informační. Pojem informační společnost je v současnosti nejpoužívanějším termínem pro popis nynější situace lidstva. Její vývoj je charakteristický přechodem od ručního zpracování informací k automatickému a integraci informačních a komunikačních technologií do všech odvětví průmyslu, obchodu i služeb, což přináší zrychlení, zjednodušení, efektivitu, ale i nemalý zásah do, již probíhajících, společenských procesů.

Tato situace udává tempo, společnost musí na technický i vědecký pokrok zareagovat a bez ohledu na naši připravenost se s ním vyrovnat. Rapidní zrychlení a rozvoj se promítá do všech oblastí - od ekonomiky, zdravotnictví až po celkový životní styl. Nejvíce jej ale cítíme při práci s informacemi a jejich následným přenosem. Nový systém společnosti si žádá stále více celosvětové výměny informací mezi jejími subjekty – státy, organizacemi, institucemi i jednotlivci.² Dalším rysem informační společnosti je odbourání bariér v komunikaci. Přichází virtuálně nový rozměr života, další revoluce, jelikož prostřednictvím moderních technologií dokážeme jednoduše komunikovat, vyhledávat, zpracovávat a distribuovat informace. Zmíněné aktivity probíhají napříč zeměkoulí v minimální časové i finanční závislosti a prakticky bez ohledu na kvantitu. Svět se díky rozvoji stále více propojuje, přibližuje a zmenšuje, tzn. na situaci informační revoluce reaguje globálně a přijímá ji s jejími pozitivními, ale i negativními důsledky. Flexibilita reakce na změnu je určujícím faktorem adaptace v daném prostředí, tudíž země, které se rychle nepřizpůsobí, projdou nastalým procesem pomaleji.³

2 TOFFLER, A., TOFFLER, H. *Nová civilizace : třetí vlna a její důsledky*. Praha : Dokořán. 2001, s. 28.

3 ZLATUŠKA, J. *Informační společnost*. Zpravodaj ÚVT MU. 1998, [online] 8(4) [cit. 20.1.2015].

ISSN 1212-0901. Dostupné z: <http://www.ics.muni.cz/bulletin/articles/122.html>.

Doposud tedy lidstvo stálo tváří v tvář dvěma změnám a každá z nich přinesla odlišnosti v dosavadní tradici. Po první vlně, zemědělské revoluci, nastala v pořadí druhá, revoluce průmyslová. Předpokládá se, že vlna třetí, informační, se završí během několika dekád.⁴ Kromě technologických změn a rozvoje s ní ruku v ruce kráčí nový způsob života, který je nutno si osvojit – celoživotní vzdělávání.

2.1 Společnost znalostí východiskem pro celoživotní vzdělávání

Základy moderního pojetí světa položil svou koncepcí už francouzský filozof René Descartes. Zatímco dříve byla vědeckým problémem metoda poznání, dnes se ptáme po způsobu, jak nadbytek poznatků zvládnout.⁵ S vývojem informačně-komunikační společnosti totiž přišla informační exploze - extrémní nárůst množství a produkce informací, díky níž je orientace v práci s nimi velice nesnadná a lze se dovtípit, že tato situace není světovým cílem. Je třeba mířit výše – k tzv. společnosti znalostí, kterou charakterizuje vynikající schopnost informace efektivně využít. Pojem lze uchopit i jako „učící se společnost“, definován Peterem Druckerem, přinášejícím ve svém díle představu člověka reagujícího na změny poplatné době. Základním, nejvýznamnějším zdrojem je, dle pojmu, znalost. Uznání ve společnosti znalostí získají specializovaní znalostní manažeři, směřující nabyté poznatky k jistému cíli.⁶

Společným znakem pro vytvoření nové struktury, přechodu ke znalostní společnosti, je změna významu poznání. Smyslem poznání, již za doby Sókrata, byl rozvoj sebe sama, ačkoliv tehdejší výsledky měly pouze subjektivní měřítko. V současném slova smyslu odkazuje na informace, především ty, které budou zaměřené na výsledky projevující se ve společnosti. Abychom považovali takové poznání za úspěšné, máme potřebu jej vysoce specializovat. Podmínkou tvorby nové struktury společnosti jsou, již zmíněné, znalosti a schopnosti jejich nositelů.⁷ Informační technologie se prosadily napříč spektrem lidských činností. Výrazný stupeň pokroku od industriální k informační společnosti v současnosti reprezentuje zvláště internet a

4 TOFFLER, A., TOFFLER, H. *Nová civilizace : třetí vlna a její důsledky*. Praha : Dokořán. 2001, s. 15-19.

5 CEJPEK, J. *Informace, komunikace a myšlení : úvod do informační vědy*. Praha. 2005, s. 186-187.

6 DRUCKER, P. *Postkapitalistická společnost*. Praha. 1993, s. 14.

7 DRUCKER, P. *Postkapitalistická společnost*. Praha. 1993, s. 46-47.

jeho služby, ačkoliv výběr adekvátních informací je zde problematičtější. Internet se stal doslova globálním nástrojem nejen ke komunikaci, i když převážná část informací, které běžný uživatel pohodlně získá, nepodléhá kontrole důvěryhodnosti, tudíž o jejich pravosti můžeme polemizovat.

Nynější stav využití informací je charakterizován rozdílem v možnostech technologií a schopností uživatelů s nimi správně pracovat. Potřebné celoživotní vzdělání a příprava na nastalou situaci je tedy nutná, ačkoliv závisí na vlastní iniciativě. V současnosti je ale podporována i státem, jehož úlohou je vytvořit odpovídající podmínky. Koncepce moderní společnosti vychází z potřeby sebevzdělávání samostatných osob, ale i kvalitního vedení institucí a států.⁸ Právě jednotlivci ovšem hrají hlavní roli v systému vyspělé země. Tento fakt nastiňuje např. politika Evropské unie s cílem vystavět dynamickou ekonomiku na edukaci a pomocí stálého zkvalitňování znalostí ji udržet.⁹ Je zřejmé, že pouze vzdělání současné světové nesnáze nevyřeší, nicméně zůstává jedním ze základních kamenů fungující společnosti.

2.2 Současné postavení člověka - uživatele informací

Úkolem člověka současné doby již není specializace na jeden obor činnosti. Do popředí vstupuje širší rozhled, vyhledání a správné rozřídění informací, ale především schopnost s nimi dále pracovat, přetvářet je pro další vývoj. „Potenciální informace totiž putují v důsledku rozvoje výpočetní, telekomunikační a družicové techniky nezávisle na předmětech, jevech, procesech, dějích a událostech, o nichž informují.“¹⁰

Jako důsledek nastalé informační exploze, s níž se jako lidstvo potýkáme, vyvstávají pro uživatele informací i znatelné obtíže, rozšířené napříč celým světem. Jedná se především o problematiku orientace v obrovské lavině informací, která se na nás, zvláště díky jejich nestrukturovanému a neřízenému nárůstu v prostředí

8 KIMLIČKA, Š. *Knižničná a informačná veda na prahu informačnej spoločnosti : filozofický, systémový a historický pohľad*. Bratislava : Stimul. 2000, s. 57-58.

9 KINDL, D. *Iniciatívy evropskej komise v oblasti vzdelávania a elektronického učenia*. Národná knihovna : knihovnícká revue. [online]. 2003, 13(1) [cit. 2.2.2015]. ISSN 1214-0678. Dostupné z: <http://knihovna.nkp.cz/NKKR0301/0301006.html>.

10 CEJPEK, J. *Informace, komunikace a myšlení : úvod do informační vědy*. Praha. 2005, s. 97.

internetu říjí. Potíží běžných uživatelů je bezesporu nalezení kvalitních a adekvátních informací, jelikož rozpor mezi jejich produkcí a schopností člověka správný poznatek ve prospěch dalšího rozvoje využít je značný. Své místo tedy zaujímá i tzv. informační gramotnost – znalost uspořádání informačních zdrojů, jejich identifikace, následná aplikace v praxi a vyřešení daného úkolu.¹¹ „K dosažení informační gramotnosti musí být jedinec schopen rozeznat, kdy potřebuje informace, a dále je vyhledat, vyhodnotit a efektivně využít.“¹² Člověk je na poli informačních procesů představen jako komplex racionálních a emocionálních faktorů. Racionálně zpracováváme získané poznatky a prostřednictvím emocí rozhodujeme o našem jednání při jejich následném využití. Lze říci, že lidé jsou bytosti informační, zájem o získávání vyšších kvalit je věc přirozená a komplexnost rozvoje společnosti tedy není dána pouze aktivní lidskou činností, ale i samotnou existencí člověka, při níž od počátku přirozeně dochází k začlenění do společnosti.¹³ Podmínkou zde zůstává schopnost socializace – schopnost učení a výchovy.

Z výše uvedených skutečností vyplývá, že v popředí stojí vzdělaný jedinec. Za vzdělaného považujeme člověka, který správně porozumí informacím, jež má k dispozici a dokáže s nimi zacházet odpovídajícím způsobem. Umění se učit je pro člověka, schopného kvalitního zpracování informací, klíčové a je jedním z kritérií plnohodnotného života v moderní společnosti, kde motivace k neustálému zvyšování profesní kvalifikace, či samostatná aktivita k rozšiřování svých, již studiem nabytých, znalostí hraje hlavní roli. Je třeba, aby i vzdělávání bylo samo o sobě přitažlivé a neslo s sebou uspokojení, nikoliv nátlak, či obavy.¹⁴ Nynější všeprostopující tlak na flexibilitu a adaptabilitu může být totiž pro převážnou část vzdělávajících se osob velice stresujícím a snižuje možnosti úspěchu i radost ze seberealizace. Zejména v mladých a dospělých lidech je nutné pěstovat přirozenou potřebu neustálého vzdělávání, které bude zajímavým přínosem a oni sami jej vloží do vlastních rodin, dalším generacím. Spolehlivým rádcem a prostředníkem v této záležitosti by i v současnosti měla být knihovna, což je i jádrem této práce. Pro

11 DOMBROVSKÁ, M., LANDOVÁ, H., TICHÁ, L. *Informační gramotnost – teorie a praxe v ČR*. Národní knihovna : knihovnická revue [online]. 2004, 15(1) [cit. 2.2.2015]. Dostupný z: <http://full.nkp.cz/nkkr/NKKR0401/0401007.html>.

12 LANDOVÁ, H. *Informační gramotnost, náš problém (?)*. Ikaros [online], 2002, 6(8) [cit. 2.2.2015] ISSN 1212-5075. Dostupný z: <http://www.ikaros.cz/informacni-gramotnost-nas-problem>.

13 KIMLIČKA, Š. *Knížničná a informační veda na prahu informačnej spoločnosti : filozofický, systémový a historický pohľad*. Bratislava : Stimul. 2000, s. 11-14.

14 DRUCKER, P. *Postkapitalistická spoločnosť*. Praha. 1993, s. 177-179.

úplnost tématu je ale nutné nejprve přiblížit pojetí celoživotního vzdělávání v dnešním slova smyslu. Na formování člověka dalším studiem a jeho možnosti seberealizace se detailněji zaměřuje další kapitola této práce.

3 CELOŽIVOTNÍ VZDĚLÁVÁNÍ – PRŮVODNÍ JEV ŽIVOTA

Vzdělávání je a historicky vždy bylo neoddelitelnou součástí tvorby lidské osobnosti. „Od Sokratovského ztotožňování nevědomosti se zlem přes renesanční myslitele formulující utopistické ideje o osvícené vládě a vzdělaném národu, Komenského myšlenky o vzdělávání všech a pro všechny, ideje osvícenců apod.“¹⁵ Pro informační společnost je koncepce celoživotního vzdělávání jedním z aktuálních témat. Jedná se o dlouhodobý a trvalý proces nabytí, uchování a zdokonalení poznatků, realizovaný školní docházkou, následujícím studiem, ale zvláště individuální formou po jeho ukončení – tedy nepřetržitě – od dětství až po tzv. postproduktivní věk. Odehrává se v různých stádiích života, ale je komplexně propojeno a věnují se mu pouze lidé projevující zájem, čímž se liší od tradiční školní výuky. Výsledkem je poté komplexní rozvoj osobnosti.¹⁶

Pro celkový náhled na nepřetržité studium musíme učení, tj. edukační proces, definovat. Ve svém pedagogickém díle odkazuje profesor Jan Průcha na definici psychologů J. Čápa a J. Mareše takto: „učení znamená získávání zkušeností, utváření a pozměňování jedince v průběhu jeho života.“¹⁷ Jinými slovy, jedná se o lidskou činnost, při níž je poskytována, např. prostřednictvím textu apod., určitá informace. V odlišném smyslu jde také o umění vsřebat znalost uvnitř vědomí - endoceptu, s čímž souvisí tvorba představ, kterými si v každé fázi svého života pomáháme vjemy udržet.¹⁸ Lze říci, že samostatnou aktivitou vytváříme novou dimenzi své osobnosti, tudíž nutnost celoživotního studia je zcela zřejmá. Pro plnohodnotný život v moderní společnosti je, z praktického hlediska, vhodné spojit celoživotní systematické vzdělávání a celoživotní učení (spíše osobní seberealizace), a těmto aktivitám věnovat paralelně.¹⁹

Představu celoživotního vzdělávání lze tedy krátce charakterizovat jako permanentní kultivaci člověka při adaptaci na prostředí, ve kterém žije. Probíhá dle aktuálních potřeb člověka a v této souvislosti o něm můžeme hovořit jako o nutném,

15 MŮHLPACHR, P. *Gerontopedagogika*. Brno : Masarykova univerzita. 2009, s. 120.

16 PALÁN, Z. *Celoživotní učení (vzdělávání)*. Andromedia.cz. [online]. [cit. 13.3.2015]. Dostupné z: <http://www.andromedia.cz/andragogicky-slovník/celoživotni-uceni-vzdelavani>

17 PRŮCHA, J. *Moderní pedagogika*. Praha. 2013, s. 76.

18 CEJPEK, J. *Proměny let devadesátých*. Praha. 2005, s. 40-41.

19 KOPECKÝ, M. *Sociální hnutí a vzdělávání dospělých : aktivní občanství jako cíl pro celoživotní učení*. Praha. 2004, s. 12.

průvodním jevu života. Je třeba doplnit, že idea této formy seberealizace se uskutečňovala v zájmu o vyšší kvalifikaci osob např. i po druhé světové válce. Mezníkem je ale rok 1970, organizací OSN stanoven jako rok zaštiťující vzdělávání. Světové snahy časem vedly ke značným změnám, své koncepty představuje UNESCO a OECD (Organizace pro hospodářskou spolupráci a rozvoj) a osobní vzdělávání je přibližně od 90. let 20. století představeno jako součást života člověka, ale i symbol prosperující společnosti.²⁰ Společenská změna je tudíž charakteristickým znakem, který si žádá realizaci celoživotního vzdělávání. Jedná se o globalizaci, aktuálně diskutovaným projevem je stárnutí populace, nezastavitelný vývoj komunikační techniky, problematika nezaměstnanosti apod. Přichází důsledek těchto témat - v současnosti mezinárodně probíraný zájem o vzdělávání dospělých a seniorů, jelikož poptávka po vysoké kvalifikaci, rozsahu a kvalitě vzdělání nadále rapidně vzrůstá.²¹

3.1 Podpora konceptu celoživotního vzdělávání

Ve skutečnosti ale v České republice pozorujeme pozdější reakci než v ostatních zemích, kde se koncept celoživotního vzdělávání stává náplní života, s čímž souvisí i kvalitnější teoretické zpracování v mezinárodních dokumentech.²² Pro úplnost uvádím i jejich příklady. „Jsou to: Learning: The treasure within (UNESCO), Lifelong learning for all (OECD) a White Paper on education and training: Teaching and learning – towards the learning society (European Commission).“²³ První zmíněný dokument je znám i jako tzv. Delorsova zpráva, která upřednostňuje lidskou individualitu a staví čtyři pilíře vzdělávání, dle nichž je prioritou učit se poznávat, tvořivě zasahovat do svých aktivit, porozumět sám sobě, osvojit si umění spolupráce a bytí s druhými.²⁴

Strategie a koncepty pro vzdělávací politiku jsou ve vyspělých zemích tématy velmi aktuálními a významnými. Vzdělání zvyšuje, jak bylo zmíněno, ekonomický

20 ŠERÁK, M. *Zájemové vzdělávání dospělých*. Praha. 2009, s. 13-15.

21 BOČKOVÁ, V. *Vzdělávání – průvodní jev života*. Olomouc: Univerzita Palackého. 2002, s. 3-6.

22 VETEŠKA, J. SALIVAROVÁ, J. *Vzdělávání dospělých – příležitosti a úskalí v globalizovaném světě*. Praha. 2013, s. 14.

23 MŮHLPACHR, P. *Gerontopedagogika*. Brno : Masarykova univerzita. 2009, s. 126.

24 ŠERÁK, M. *Zájemové vzdělávání dospělých*. Praha. 2009, s. 15.

růst a stává se určujícím faktorem úspěchu, tudíž jeho podpora je nutnou podmínkou fungování státu. Koncept celoživotního vzdělávání je důsledkem informační revoluce a dosažení stanovených cílů zajišťuje především Evropská unie. Následné naplnění cílů má ale v rukou Česká republika. EU je podporuje tvorbou vzdělávacích programů, např. Sokrates, který je základem pro tři následující: Comenius, všeobecně známý Erasmus, či Grundtvig, zaměřený na celoživotní vzdělávání.²⁵ Finanční zastřešení se EU snaží řešit i prostřednictvím fondů. Významný je Evropský sociální fond (ESF), který je zacílen na mezinárodní spolupráci, poskytnutí finančního zázemí a pomoc při realizaci vzdělávání členskými státy unie.²⁶

Nynější tuzemské představy této problematiky rozvíjí Strategie vzdělávací politiky České republiky do roku 2020, vydána MŠMT, dle níž je důležité stanovit celoživotnímu vzdělávání jasná pravidla a zajistit mu kvalitu. Ve středu zájmu stojí především motivace jeho účastníků k aktivní činnosti, ale i organizací k efektivní propagaci vzdělávání.²⁷

Rozvojem vzdělanosti se, pro příklad, zabývají i nevládní sdružení pro odbornou činnost, především *Asociace institucí vzdělávání dospělých* (AIVD), orientující se na spolupráci institucí, reprezentaci členů na mezinárodním poli, legislativní činnost v příslušné oblasti a v neposlední řadě plošné šíření odborných informací. Úspěchem organizace, jejímž prezidentem je PhDr. Zdeněk Palán, Ph.D., je např. vedení tématické online databanky Andromedia.cz, či vydávání odborných publikací a časopisu.²⁸ *Česká společnost pro vzdělávání dospělých*, pracující při Filozofické fakultě Univerzity Karlovy, je dalším příkladem. Vyznačuje se sdružováním odborníků, zájemců i organizátorů dalšího studia. Společnost pořádá přednášky a pracovní semináře, kde není výjimkou účast mezinárodně uznávaných osobností.²⁹ Na problematiku vzdělávání dospělých a seniorů - nástroje nových možností při řešení rozvoje moderní společnosti, se konkrétněji zaměřím v následující podkapitole.

25 BRDEK, M. *Evropská vzdělávací politika : programy, principy a cíle*. Praha. 2004, s. 37-38.

26 BRDEK, M. *Evropská vzdělávací politika : programy, principy a cíle*. Praha. 2004, s. 48.

27 *Strategie vzdělávací politiky České republiky do roku 2020*. [online], Ministerstvo školství mládeže a tělovýchovy, Praha. [cit. 13.3.2015]. Dostupný z: <http://databaze-strategie.cz/cz/msmt/strategie/strategie-vzdelavaci-politiky-ceske-republiky-do-roku-2020?typ=struktura>.

28 *Asociace institucí vzdělávání dospělých ČR, o.s.* [online], [cit. 13.3.2015]. Dostupný z: <http://www.aivd.cz/o-nas>.

29 BOČKOVÁ, V. *Vzdělávání – průvodní jev života*. Olomouc: Univerzita Palackého. 2002, s. 22-24.

3.2 Vzdělávání dospělých a seniorů – společenský fenomén

„Stále více lidí, a to nejen ve vyspělých zemích západního světa, žije v prostředí primárně založeném na získávání a distribuci znalostí. Participace na celoživotním učení se zde stává nutností a nikdy nekončícím procesem.“³⁰ O společenském fenoménu hovoříme, jelikož koncepce celoživotního vzdělávání se v posledních letech stává prakticky novou světovou filozofií. Tato práce je, díky dramatickému působení globálních změn, zacílena na vzdělávání osob dospělých a seniorů, jelikož společnost právě těmito věkovými skupinám nastavuje zrcadlo. Dnešní tlak na adaptabilitu a schopnost aktivního zapojení do extrémně rychlého běhu doby může, zejména pro seniory, být situací přímo nelehkou. Stárnutí je spojeno se spoustou životních změn. „Je vymezeno dosažením určitého, arbitrárně stanoveného věku, od něhož se empiricky obvykle nápadněji projevují involuční změny. Uplatňuje se rovněž demografické hledisko – čím více seniorů ve společnosti (čím starší populace), tím vyšší hranice stáří.“³¹ Obecně známým faktem je současné nastavení věkové hranice u dospělých přibližně dovršením 18 a u seniorů 65 let.

Obě kategorie jsou specifické tím, že „studentem“ je osoba vzdělávající se z vlastního přičinění, kdy rozhoduje vnitřní přesvědčení, že studiem bude uspokojena existenciální potřeba, přičemž motivace i cíle jsou individuální. Jde např. o udržení tempa s rychlým krokem doby, či zvýšené požadavky na vzdělání způsobené stavem trhu práce.³² V popisované problematice samozřejmě hrají roli děti od útlého věku i mládež. Ti se ovšem, prostřednictvím organizované školní výuky na svém rozvoji podílejí soustavně, tudíž fáze dalšího vzdělávání je teprve čeká, možnostmi vzdělávání dětí a mládeže v knihovnách se ale krátce zabývám ve čtvrté kapitole této práce. Potřeba dětí motivovat ke čtení a zájmu o seberealizaci je zřejmá a zaměřují se na ni média, odborná veřejnost i rodiče. Měli bychom se obracet ale i k reálné situaci vyzrálejších ročníků. Z těchto důvodů další část redukuji na dvě zmíněné věkové kategorie.

30 ŠERÁK, M. *Zájmové vzdělávání dospělých*. Praha. 2009, s. 13.

31 MÜHLPACHR, P. *Gerontopedagogika*. Brno : Masarykova univerzita. 2009, s. 20.

32 VETEŠKA, J. SALIVAROVÁ, J. *Vzdělávání dospělých – příležitosti a úskalí v globalizovaném světě*. Praha. 2013, s. 264.

3.2.1 Celoživotní vzdělávání dospělých

Studium dospělé populace následuje jako další etapa, i když jedna z hlavních, po ukončení školní výchovy a vstupu na trh práce. Je zacíleno na vzdělávání profesního charakteru, např. získávání certifikátů či možnost rekvalifikací, dále občanské, kultivující člověka jako plnohodnotného občana z hlediska společenských potřeb, i zájmové (níže vysvětlené) vzdělávání. Charakterizovat lze intencionalitou, jelikož hlavním znakem je záměr, i dynamičností, projevující se neustálým přizpůsobováním nově vzniklým potřebám.³³ Je komplexní, integrované do sociálně kulturních souvislostí, individuálně prohlubující již získané vědomosti. Ve většině případů se v současnosti jedná zejména o další profesní studium, což je samo o sobě problematikou přesahující téma práce, tudíž jej dále nespecifikuji.

Účastník realizující se v daném okruhu vzdělání má zpravidla již ustálené chování a postoje, stabilní žebříček hodnot, ale i vžitá návyky, kterých může být při studiu nelehké se zbavit. Studenta mohou trápit ale i určité bariéry, např. nedostatek finančních prostředků a volného času.³⁴ Bez ohledu na překážky i stupeň dosaženého vzdělání, má jakákoliv osoba právo na zhodnocení svých dovedností a měla by jej využít.

Jednu ze složek aktivního studijního přístupu tvoří zájmové vzdělávání, související s flexibilní reakcí na změnu životních podmínek. Příkladem je vzdělání charakteru technického, zdravotního i jazykového, které bych ráda vyzdvihla, jelikož především angličtina je v informační společnosti jazykem určujícím. „Zájmové vzdělávání je sice chápáno jako integrální součást edukace dospělých, možnosti jeho uskutečňování jsou však dosud teoreticky podchyceny pouze omezeně.“³⁵ Je tedy třeba odlišit studijní činnosti a koníčky. Jeho koncepce má blízko k historicky známému *educatio* – křesťanské tradici vedoucí k dotváření osobnosti, vhodné seberealizaci a sebeuvědomění.³⁶

Pokrok v informační oblasti s sebou nese celou škálu možností studia ve školách, organizacích i domácím prostředí, např. prostřednictvím e-learningových

33 VETEŠKA, J. SALIVAROVÁ, J. *Vzdělávání dospělých – příležitosti a úskalí v globalizovaném světě* Praha. 2013, s. 48-49.

34 BOČKOVÁ, V. *Vzdělávání – průvodní jev života*. Olomouc: Univerzita Palackého. 2002, s. 17-20.

35 ŠERÁK, M. *Zájmové vzdělávání dospělých*. Praha. 2009, s. 51.

36 ŠERÁK, M. *Zájmové vzdělávání dospělých*. Praha. 2009, s. 46.

kurzů. Pro efektivní adaptaci je klíčové smíření se s faktem rychlého stárnutí informací, tudíž při výběru studia zohledňujeme relevantní zdroje a aktuálnost. Do oblasti kurzů, rekvalifikací a seminářů řadíme, dle nynější poptávky, především manažerské a IT dovednosti, rozvoj vlastního oboru, či intenzivní jakýchkoliv kurzy. Ukončení bývá certifikované, dle formy studia.³⁷

3.2.2 Vzdělávání seniorů a jejich studijní možnosti

Celosvětové stárnutí populace zapříčiňuje studijní zainteresovanost osob co nejvyššího věku. Role seniorů bude v příštích letech nabývat na významu, s čímž přichází dříve neaktuální problematika. Statistika a populační hypotézy v České republice i Evropě ukazují na složení obyvatelstva ze seniorů z jedné třetiny už od roku 2030.³⁸ Reálně hrozí zvýšená nezaměstnanost, mezigenerační střety i pocity méněcennosti. Jak na situaci reagovat? Odpověď je daná: vzdělávat se. Celoživotní vzdělávání se zdá trendem, nicméně řešení tématu stárnutí populace přináší, ačkoliv je pro seniory spíše výzvou.³⁹ Udržujeme tedy v seniorech pocit důležitosti, jelikož dnešní doba jim přináší i jakési „odtržení od světa“, např. z hlediska neznalosti komunikačních technologií.

Pro seniory jsou, na poli vzdělávání, typické skutečnosti spíše negativní (zdravotní a percepční obtíže, zvýšená emocionalita, technické vědomosti aj.), což zapříčiňuje zaujatost, i bez předchozích zkušeností. Nyní by měl být tento postoj ale zcela opačný a pozitivní.⁴⁰ V praxi jde o toleranci, trpělivost a zlepšení práce se seniory, ačkoliv věk při osvojování nových poznatků svou roli hraje. Konečnou schopnost učit se, při pravidelné mozkové aktivitě, ale nesnižuje. „Že se člověk učí, pokud žije, a že se může a má učit i ve starším věku, je už dávno známo. Jako příklad můžeme uvést Komenského *školu stáří*, v níž se lidé mají učit moudře využívat výsledků své práce a správně prožívat zbytek svého života.“⁴¹ Jak zmiňuji, průnik seniorů do všech oblastí bude značný, proto je třeba eliminovat apriorní předsudky

37 ICOLLE [elektronický zdroj] : *International scientific conference*. Brno. 2010, s. 169-170.

38 MŮHLPACHR, P. *Gerontopedagogika*. Brno : Masarykova univerzita. 2009, s. 5.

39 VETEŠKA, J. SALIVAROVÁ, J. *Vzdělávání dospělých – příležitosti a úskalí v globalizovaném světě*. Praha. 2013, s. 247-248.

40 ŠERÁK, M. *Zájemové vzdělávání dospělých*. Praha. 2009, s. 183-184.

41 MŮHLPACHR, P. *Gerontopedagogika*. Brno : Masarykova univerzita. 2009, s. 132.

mladších lidí a předcházet tzv. ageismu – diskriminaci z hlediska věku⁴², což se díky stárnutí populace zčásti vyrovnává samo. Je známo, že vyššího věku se dožívají aktivní, vzdělávající se lidé. „Některé předběžné odhady zdravotního stavu v závislosti na jeho determinantách ukazují, že i u populačních skupin s vyšším věkem je podmiňujícím faktorem zdravotní úrovně pozitivní vliv vzdělání.“⁴³ Jde o fázi života, kdy se přímo nabízí možnost zvolit cestu vzdělávání. Rozvoj zájmu o technologie např. vede k lepší adaptabilitě, komunikaci, kulturnímu životu i eliminaci pocitu samoty.⁴⁴ „Edukace seniorů je novým atributem výchovně vzdělávací praxe současnosti. Dnes je vzdělávající se senior jakýmsi symbolem nového, aktivního, cílevědomého, informovaného přístupu k vlastnímu životu.“⁴⁵

Mezi formy vzdělání, kromě Univerzit třetího věku (dále U3V), zahrnujeme např. Akademie třetího věku, spolky, neformálnější Kluby aktivního stáří, či specifické Lidové univerzity osvědčené zvláště v severních zemích. Zde při studiu funguje mezigenerační komunikace, což jistě ovlivní vzájemnou podporu a porozumění. Oficiálně nejnáročnější formou jsou U3V, které zaštiťují fakulty vysokých škol a garantují nejvyšší možné vzdělání. Průkopníkem této instituce je profesor Pierre Vellas, zakládající roku 1973 školu ve francouzském Toulouse, čímž se zasadil o jejich plošné rozšíření. Českým momentem vzniku U3V v Olomouci a při Univerzitě Karlově v Praze jsou roky 1986-1987.⁴⁶

Dále se jedná o tzv. UVČ – Univerzity volného času, s kurzy např. v oborech, které člověk dříve nestudoval a chce se zájmově rozvíjet. Pod svá křídla je berou kulturní domy, ale i knihovny.⁴⁷ Knihovna je nedílnou součástí studia ve všech jeho formách a je místem, kde i při obtížné orientaci v nepřehledném množství informací lze nalézt ty správné a odpovídající našemu dotazu či přání. Následující kapitola se zaměří na komplexní představení knihovny jako všestranného centra vzdělávání, pro cíl této práce, uplatněného na obě strany – vzdělávající se veřejnost, ale i knihovníky, jelikož zaměstnanec knihovny je klíčovým prostředníkem ve styku uživatele s informací, tudíž i jeho způsob celoživotního vzdělání je zde zcela na místě.

42 ICOLLE [elektronický zdroj] : *International scientific conference*. Brno. 2010, s. 175.

43 VETEŠKA, J. SALIVAROVÁ, J. *Vzdělávání dospělých – příležitosti a úskalí v globalizovaném světě*. Praha. 2013, s. 257.

44 ŠERÁK, M. *Zájemové vzdělávání dospělých*. Praha. 2009, s. 191-194.

45 VETEŠKA, J. SALIVAROVÁ, J. *Vzdělávání dospělých – příležitosti a úskalí v globalizovaném světě*. Praha. 2013, s. 258.

46 ŠERÁK, M. *Zájemové vzdělávání dospělých*. Praha. 2009, s. 196-197.

47 ICOLLE [elektronický zdroj] : *International scientific conference*. Brno. 2010, s. 180.

4 KNIHOVNY - CENTRA CELOŽIVOTNÍHO VZDĚLÁVÁNÍ

„Veřejná knihovna je místní branou do světa vědomostí a základním předpokladem celoživotního vzdělávání, nezávislého rozhodování a kulturního rozvoje jednotlivců i společenských skupin.“⁴⁸

Knihovnu je důležité začít vnímat především jako spolehlivou oporu v době, kdy se přímá komunikace mezi lidmi vytrácí a je nahrazena všeprostopupující virtualitou. I přes tuhle skutečnost se ovšem kultura knihoven zachovává nadále a tyto instituce tak mohou projít v jistém smyslu renesancí, pokud se bude jejich vedení snažit podpořit a rozvíjet jejich chod, služby, soustavné vzdělávání knihovníků, vybavení i prostředí, přičemž je prioritou i větší zainteresovanost státu. „Existuje silné politické přesvědčení jak implicitní, tak explicitní, že neformální vzdělávací organizace, jako jsou knihovny, sehrají důležitou úlohu při podpoře vzdělávacích potřeb jednotlivců tím, že jim poskytnou výběr a flexibilitu, budou pomáhat lidem pokračovat ve vzdělávání a vracet se k němu, umožní dospělým získat práci, kvalifikaci nebo dovednost.⁴⁹ Aby knihovna mohla zastávat post centra vzdělanosti, má „(...) působit jako brána do světa informací, zajišťovat k nim přístup všem a pomáhat tím překlenout propast mezi „informačně bohatými“ a „informačně chudými“.“⁵⁰ Tato práce nahlíží na knihovny z hlediska celoživotního vzdělávání, tudíž je nedílnou součástí krátký pohled do minulosti, doby, kdy se v pokládaly české základy představy knihovny jako centra vzdělávání. „Zvláště patrná je tato skutečnost ve sférách zájmového a občanského vzdělávání dospělých, které úzce navazují na tradici osvětového působení. Jedná se zároveň o oblasti, které představují největší prostor a výzvu pro knihovny jakožto historické instituce osvětového charakteru.“⁵¹

48 IFLA/UNESCO Public Library Manifesto 1994. [online]. 1994. [cit. 22.3.2015]. Dostupný z: <http://archive.ifla.org/VII/s8/unesco/czech.htm>.

49 MARVANOVÁ, E. *Knihovny a celoživotní vzdělávání v rámci iniciativ a projektů EU*. Knihovna plus [online]. 2009, (2) [cit. 5.2.2015] Dostupný z: <http://knihovna.nkp.cz/knihovnaplus92/marvan.htm>.

50 *Služby veřejných knihoven : směrnice IFLA*. Praha: Národní knihovna České republiky – Knihovnický institut. 2012, s. 52.

51 ŠERÁK, M. *Vzdělávání dospělých jako výzva pro knihovny*. Čtenář [online]. 2014, 66(3). [cit. 1.4.2015] Dostupný z: <http://ctenar.svkkl.cz/clanky/2014-roc-66/3-2014/vzdelavani-dospelych-jako-vyzva-pro-knihovny-124-1650.htm>

4.1 Historie vzdělávání v prostředí knihoven

Knihovny – z historického hlediska celosvětově nejstarší svébytná forma vzdělávacích institucí – mají i v nynější České republice dlouholetou tradici. O celkový rozvoj vzdělávání bojovala především česká inteligence při své osvětové činnosti v období národního obrození. Značný rozkvět a vývoj knihovnictví přichází s první polovinou 19. století, kdy veřejně přístupné čítárny, které ale pro podporu vzdělání a studia příliš nesloužily, začaly nahrazovat tzv. knihovny lidové, čímž později dochází k jejich dynamickému rozvoji a možnosti všestranné vzdělanosti. Dalšími typy byly i knihovny školní a taktéž soukromé, tvořené ze sbírek osob výše společensky postavených, ale i knihovny čtenářských společností, s hlavním úkolem rozvíjet četbu v českém jazyce. Následuje zlom v podobě vzniku knihoven obecních⁵², který přináší zprostředkování vzdělání širokým vrstvám návštěvníků.

Dále je historie vzdělávání v prostředí knihoven reprezentována např. obdobím 1918-1920, tvorbě první republiky, které je spjato se zvýšenou touhou po kultuře a vzdělání, s významnou podporou tzv. lidovému hnutí. Zástupci tehdejší inteligence chtějí problematiku vzdělávání zformovat. Jedním z východisek se roku 1919 stává nastolení prvního zákona o zřízení veřejných knihoven obecních,⁵³ který zaručoval vybudování knihovny v každé obci a poskytnutí rovného přístupu k poznatkům všem lidem bez rozdílu. Vedle veřejných existují i knihovny vědeckého charakteru. „Vědecké a odborné knihovny zůstaly za první republiky izolovány od knihoven kulturně osvětového charakteru, svými fondy, organizací a zaměřením veškeré činnosti dále sloužily okruhu převážně vysokoškolské inteligence.“⁵⁴ Historický vývoj probíhá samozřejmě i nadále až do současnosti, přičemž negativní vliv na knihovnictví měl dopad např. hospodářské krize i druhé světové války, kdy se celková roztržičnost státu promítá i do knihovnictví. Pro počátek konceptu celoživotního vzdělávání v knihovnách je ovšem mezníkem výše popisované období rozkvětu, kdy rostly snahy o zpřístupnění vzdělání, rozvoji českého jazyka a spojení kulturního dění s prostředím knihoven, které se i tehdy snažily mít kreativní přístup, ovšem finančních prostředků se nedostávalo,⁵⁵ což je aktuálním tématem i dnes, kdy jde především o snahu, aby se knihovny staly vlídnou

52 CEJPEK, J. a kol. *Dějiny knihoven a knihovnictví*. Praha. 2002, s. 169-172.

53 CEJPEK, J. a kol. *Dějiny knihoven a knihovnictví*. Praha. 2002, s. 181-184.

54 CEJPEK, J. a kol. *Dějiny knihoven a knihovnictví*. Praha. 2002, s. 89.

55 CEJPEK, J. a kol. *Dějiny knihoven a knihovnictví*. Praha. 2002, s. 193-194.

institucí pro osobní rozvoj a bránu k informacím v digitálním věku, nedegradovanou pouze na „půjčovnu knih“.

4.2 Současný úkol knihovny jako informačního zázemí

Vynález počítače v polovině 20. století se stal mimořádným obratem technického charakteru. Knihovny postupem času významně reagují na vývoj výpočetní techniky, kterou se začaly vybavovat. Plošným rozšířením informačních technologií a postupnou přeměnou dokumentů na elektronické zdroje v důsledku digitalizace hrozila ztráta výsadního postu knihovny, jako klíčového zprostředkovatele poznatků. Zmíněné skutečnosti sice uvádí na pole působnosti informační vědu, ale zapřičiňují i zřejmé umístění důležitých informací mimo fond institucí. Rozmach dostupnosti výpočetní techniky a zejména situace hromadného pořizování do domácností tak mohla být reálným příkladem pro příčinu jakési stagnace knihoven.⁵⁶ Ty se ale nastalé situaci postavily čelem a nastalý proces přijaly jako výzvu pro své znovuzrození.

Povinností moderní společnosti je do sítě knihoven, pro záštitu nad celoživotním vzděláním, investovat, a to nejen z pohledu finančního, jelikož knihovny mohou být dnešním faktorem změny postoje ke vzdělání a jejich působení je pro přístup k němu nezanedbatelnou přidanou hodnotou. Stále totiž existují místa, kde knihovny fungují jako jediný zprostředkovatel internetu.⁵⁷ Knihovna dneška je dostupná všem bez rozdílu, podle návštěvnosti přizpůsobuje studijní místa (jak pro individuální, tak týmovou práci), a je schopná poskytnout služby vysoké úrovně. Budova by měla být umístěna poblíž hlavních institucí, škol, i kulturního dění, aby splnila představu komplexního centra pro seberealizaci jedince. Nevyhýbá se vzdělávacím akcím, ale sama je požaduje a zpřístupňuje obyvatelstvu, přičemž sleduje reakce na rostoucí informační potřeby dneška.⁵⁸ Činnost knihoven: „Musí být nezbytnou součástí jakýchkoli dlouhodobých programů zabývajících se kulturou, zpřístupňováním informací, gramotností a vzděláváním. V zájmu celostátní koordinace a kooperace knihoven musí legislativa a strategické plány rozvoje vidět,

⁵⁶ CEJPEK, J. *Proměny let devadesátých*. Praha. 2005, s. 31-33.

⁵⁷ *Služby veřejných knihoven : směrnice IFLA*. Praha: Národní knihovna České republiky. 2012, s. 28.

⁵⁸ *Služby veřejných knihoven : Směrnice IFLA/UNESCO pro rozvoj*. Praha : Svaz knihovníků a informačních pracovníků ČR. 2002, s. 18-19.

definovat a podporovat budování celostátní sítě knihoven založené na sdílených standardech služeb.⁵⁹

Jaký je tedy úkol knihoven k podpoře celoživotní seberealizace? Prostřednictvím koordinovaných opatření udržet optimální podmínky pro svou společenskou funkci. Sledovat aktuální témata, efektivně využít určené finanční prostředky, zaměřit se na vhodnou úpravu a odpovídající obměnu fondu, která bude odpovídat zájmu všech věkových skupin i vývoji moderní společnosti.⁶⁰

V neposlední řadě také přizpůsobit design vnitřku i vnějšku knihoven současným trendům, aby sloužily jako, ve všech směrech, informačně komunikační základna a prostřednictvím vybavení efektivní výpočetní technikou umožnily cestu k překonání informačních bariér. „Koncepte rozvoje knihoven není představitelná bez kvalifikovaných profesionálů. Profese knihovníka a informačního pracovníka se velmi rychle proměňuje s vazbou na široké využívání informačních technologií při získávání, zpracování, uchování a zpřístupnění tištěných i elektronických dokumentů, a další společenské změny.“⁶¹ Tímto tématem se zabývá následující podkapitola.

4.3 Soustavné vzdělávání v profesi knihovníka

Moderní době je třeba přizpůsobit obsazení pracovních pozic kvalifikovanými zaměstnanci. V historii se tomuto povolání věnovali učitelé i spisovatelé bez řádného knihovnického vzdělání, přesto svou profesi vykonávali na vynikající úrovni, především díky dobrovolnému sebezdokonalování.⁶² Již tehdy se jednalo o koncept celoživotního vzdělávání knihovníků, který je v současnosti pro poskytování odpovídajících služeb prioritou. Knihovnické řemeslo se historicky značně vyvíjelo, přičemž jedním z odrazových můstků pro odbornou způsobilost je i výzkum ruského bibliografa N. A. Rubakina na poli bibliopsychologie,⁶³ významný při komplexním poznávání stávajícího i potenciálního uživatele knihovny.

59 IFLA/UNESCO Public Library Manifesto 1994. [online]. 1994. [cit. 22.3.2015]. Dostupný z: <http://archive.ifla.org/VII/s8/unesco/czech.htm>.

60 Standard pro dobrou knihovnu : Metodický pokyn Ministerstva kultury k vymezení standardu veřejných knihovnických a informačních služeb poskytovaných knihovnami zřizovanými a/nebo provozovanými obcemi a kraji na území České republiky. Praha. 2012, s. 5.

61 Koncepte rozvoje knihoven 2011-2015. Praha. s. 26. [cit. 22.3.2015]. Dostupný z: http://www.mkcr.cz/assets/literatura-a-knihovny/Koncepte_rozvoje_knihoven_2011-2015.pdf.

62 CEJPEK, J. a kol. *Dějiny knihoven a knihovnictví*. Praha. 2002, s. 191.

63 CEJPEK, J. *Proměny let devadesátých*. Praha. 2005, s. 29-30.

Knihovník představuje pro čtenáře především vzdělaného a kultivovaného partnera. Ačkoliv po tom dnešní doba volá, pouze IT nejsou jedinou dovedností, kterou musí knihovník disponovat. Knihovnictví spojujeme s důležitými normami, jejichž změny je nutno sledovat, poctivou systematickou prací, znalostí materiálů fondu a správným zacházením s dokumenty, ale i nadstandardními komunikačními schopnostmi, širším rozhledem a v neposlední řadě znalostí cizích jazyků. Z pohledu psychologického má být knihovník empatický, schopný konstruktivní komunikace, umí naslouchat, a tzv. „přečíst“ zákazníka. I vyučování knihovnictví a informační vědy na filozofických fakultách má své opodstatnění, jelikož základ filozofického myšlení by měl knihovníkům pomoci v přehledu o působení informačních technologií na chování i žebříček hodnot čtenáře.⁶⁴ Aby knihovník splňoval všechny základní pilíře své profese, z vlastní iniciativy se věnuje dalšímu vzdělávání.

Vzděláním knihovníků se v České republice kvalitně věnují střední i vysoké školy, což zde ovšem není třeba dále detailněji rozvádět. Celoživotní vzdělávání pro tuto profesi zajišťuje *Knihovnický institut Národní knihovny České republiky*, ale i centra zaměřená na vzdělání v místech krajských knihoven. Současně se mu věnuje i *Svaz knihovnických a informačních pracovníků (SKIP)* a spolek *SDRUK (Sdružení knihoven)*. Aktuálně jsou v prostředí vzdělávacího centra při činnosti NKP, v historické budově pražského Klementina, pořádány vzdělávací akce zaměřené na knihovnický všeobecně orientované rekvalifikace (tudíž se v knihovně může uplatnit i člověk, který se v oboru přímo nevzdělával), dále školení zacílená na katalogizaci, věcné zpracování, znalost knihovnické angličtiny apod.⁶⁵ - (viz. příloha č. 1). Zmíněné vzdělávací centrum dále tradičně nabízí pravidelná školení pro lektorskou činnost, odborné dovednosti s ICT, práci s formátem MARC21, digitalizaci aj., jelikož úkolem knihovníka je soustavně se vzdělávat a pružně reagovat na potřeby zákazníků.

Další profesní vzdělávání je, v místních podmínkách, zvláště prospěšné i pro knihovníky fungující v malých obecních knihovnách, které, bohužel, častokrát v aktuálních knihovnických trendech mohou zaostávat. Zaměstnanci všech typů knihoven napříč Českou republikou jsou povinni je sledovat, jelikož potřeby dnešních

64 CEJPEK, J. *Proměny let devadesátých*. Praha. 2005, s. 70.

65 Akce Knihovnického institutu NK ČR pro odbornou veřejnost. [online], Praha: Knihovnický institut Národní knihovny České republiky, [cit. 3.3.2015]. Dostupný z: http://ipk.nkp.cz/akce/03_OV_Akce.

uživatelů exponenciálně rostou, někdy až nad rámec knihovnických možností. V tomto případě se nabízí např. školení zaměřené na správnou komunikaci se zákazníkem, otevřenost novým teoretickým myšlenkám a jejich následné zavedení do praxe.⁶⁶ Dnešní student knihovnictví a informační vědy se na svou budoucí profesi připravuje, mimo jiné, i v odborném elektronickém prostředí, což dříve skutečností nebyvalo, tudíž moderní knihovnické systémy mohou některým pracovníkům (zvláště ve zmíněných knihovnách v menších obcích), činit potíže. Vhodnou pomocí pro orientaci a adaptaci jsou právě zmíněné doškolovací kurzy posilující referenční roli knihovníka. Alternativou k soustavnému vzdělávání je nicméně i možnost účasti na oborových konferencích a metodických poradách pořádaných zpravidla dvakrát ročně, či získání členství v knihovnických spolcích,⁶⁷ čímž knihovník naváže profesně mnohdy důležité kontakty vedoucí k oboustranné spokojenosti.

4.3.1 Povinnosti vycházející z etického kodexu knihovníka

Knihovník je, stejně jako jiné profese, povinen dodržovat etické normy. Zde se jedná o etický kodex, sestavený *Svazem knihovnických a informačních pracovníků (SKIP)*. Knihovník se v první řadě soustředí na skutečnost práce pro veřejnou instituci, a ačkoliv je denní kontakt s lidmi neformálním, zachování dobrého jména a pověsti knihovny zůstává prioritou. Dostupnost knihovnických služeb je dnes samozřejmostí, tudíž si knihovník reálně uvědomuje, že každý uživatel, bez ohledu na jeho rasu, politickou, či náboženskou příslušnost, disponuje právem na informaci. Poskytováním přístupu k ní lidem bez rozdílu, porozuměním pro kulturní rozmanitost, společně s respektem k autorským právům, sledováním trendů ve své profesi a podněcováním informovanosti, kulturního přehledu a celoživotního vzdělávání obyvatelstva tvoří pravý potenciál své profese.⁶⁸

66 *Služby veřejných knihoven : směrnice IFLA*. Praha: Národní knihovna České republiky – Knihovnický institut. 2012, s. 87-88.

67 *Služby veřejných knihoven : směrnice IFLA*. Praha: Národní knihovna České republiky – Knihovnický institut. 2012, s. 93.

68 *SKIP* [online]. Praha: Svaz knihovníků a informačních pracovníků, 2004, [cit. 15.3.2015]. Kodex etiky českých knihovníků. Dostupné z: <http://skip.nkp.cz/CoKodex.htm>.

4.4 Význam celoživotního vzdělávání v knihovnách

Knihovny a informační pracoviště ve vyspělých zemích procházejí značnými změnami ve struktuře, organizaci, kvalitě a v neposlední řadě rozsahu vzdělávacích služeb. Veřejné knihovny byly vždy místem pro volný přístup k informacím, které se nyní uživatelé zpravidla snaží vyhledávat sami. Zde nastává problém, jelikož si většinou nemohou být jisti, zda je poznatek odpovídající. Je třeba v lidech vypěstovat vědomí, že právě knihovna nám může pomoci a naučit nás – i technicky – jak s informacemi naložit a že je možné knihovnu navštěvovat nejen kvůli zprostředkování informací, ale i pro účast na veřejně přístupných kulturních a vzdělávacích akcích. Aby se knihovny staly centry celoživotní vzdělanosti, musí aktivně spolupracovat se školami, neformálními kulturně vzdělávacími organizacemi i veřejností a monitorovat její potřeby. (viz příloha č. 4)⁶⁹

Přístup k celoživotnímu vzdělávání lze v prostředí knihovny rozvíjet. Je snadno dostupná i těm, kteří nedisponují velkými finančními částkami pro pořízení vlastního IT vybavení, jelikož poskytne přístup ke konkrétní literatuře, odborným zdrojům i multimediální komunikaci každému bez rozdílu. Je neformálním místem, kde, po absolvování řádného studia můžeme realizovat existenciální potřebu vzdělání, kterou si měnící se společenské podmínky žádají. Úkolem knihovny je poskytnout k tomu technické a informační zázemí, rozšiřovat nabídku služeb a podporovat informační gramostost.⁷⁰ Při prvním pohledu na moderní veřejné knihovny dneška je bezpochyby jejich hlavním rysem multifunkčnost.

„Knihovny by měly ve větším rozsahu zahrnout vzdělávací programy do svých strategií a musí najít způsoby, jak měřit a prokazovat svůj vliv na vzdělávání lidí.“⁷¹ K využití komplexního vzdělávacího potenciálu knihovny přispívá konání akcí zaměřených na všechny věkové kategorie, přičemž jejich tematika je samozřejmě přizpůsobena věku. Prostředí této instituce by v současné době mělo být přirozeně chápáno komplexněji - jako informační, vzdělanostní a kulturní centrum, kde se, kromě knihovnických služeb, konají i společenské akce, večery se známými,

⁶⁹ *Služby veřejných knihoven : Směrnice IFLA/UNESCO pro rozvoj*. Praha : Svaz knihovníků a informačních pracovníků ČR. 2002, s. 35-37.

⁷⁰ *Služby veřejných knihoven : směrnice IFLA*. Praha: Národní knihovna České republiky – Knihovnický institut. 2012, s. 16.

⁷¹ MARVANOVÁ, E. *Knihovny a celoživotní vzdělávání v rámci iniciativ a projektů EU*. Knihovna plus [online]. 2009, (2) [cit. 5.2.2015] Dostupný z: <http://knihovna.nkp.cz/knihovnaplus92/marvan.htm>.

významnými osobnostmi, promítání, besedy, výstavy aj. Tématické okruhy jsou rozličné – události, osobnosti a tradice města, či regionu, umění, historie, samospráva, cestování, příroda, zájmy, literatura, jazyky, i věda a technika. Je třeba ovšem brát v potaz umístění knihovny, její technické, ale i finanční zázemí. Výhodou pro vzdělávání je ale jeho snadná dostupnost ve všech směrech.

4.4.1 Zajištění vzdělávacích služeb v teorii a praxi

Teoretické zpracování perspektivního pohledu na vzdělávání v knihovnách se nachází ve vydaném dokumentu, který zastřešuje *Mezinárodní federace knihovnických asociací a institucí (IFLA)*. Jedná se o dokument *Směrnice IFLA Služby veřejných knihoven* nově vydaný v roce 2012. Směrnice detailněji rozvádí *Manifest IFLA* z roku 1994, zaštitěný organizací UNESCO, který podněcuje státní samosprávu ke zřizování a péči o knihovny. „Tento Manifest proklamuje přesvědčení UNESCO o tom, že veřejná knihovna je živoucím nástrojem vzdělávání, kultury a informační činnosti a nezbytným prostředkem podpory míru a duchovního rozvoje lidstva.“⁷² Vzdělání je podle Manifestu hlavním pilířem, na kterém stojí vznik a funkce knihovny. Výše zmíněná směrnice přináší detailně rozpracované klíčové funkce knihovny, radí, jak podporovat vzdělávací programy a poskytovat knihovnické služby, dále vykládá aktivní propagaci veřejných knihoven a marketing. Dokument má svou kapitolu věnovanou celoživotnímu vzdělávání, rozvoji informační gramotnosti a v neposlední řadě i ohledu na potřeby zákazníků. Z hlediska vzdělávání v praxi zmiňují především aktivitu *Svazu knihovnických a informačních pracovníků (SKIP)*, který pro uživatele knihoven pořádá vzdělávací akce napříč republikou (viz příloha č. 2), ve veřejných krajských i obecních knihovnách. Činnost SKIP zahrnuje odborné semináře, konference, praktické kurzy a školení pro knihovníky, ale i kulturně vzdělávací akce pro laickou veřejnost místního i celostátního typu (např. Březen měsíc čtenářů, Týden čtení, Noc s Andersenem aj. - detailní výčet viz. Příloha č.).⁷³ Zpráva o činnosti regionální organizace SKIP 04

⁷² IFLA/UNESCO Public Library Manifesto 1994. [online]. 1994. [cit. 22.3.2015]. Dostupný z: <http://archive.ifla.org/VII/s8/unesco/czech.htm>.

⁷³ *Knihovnické konference, semináře, vzdělávací akce* [online]. Svaz knihovníků a informačních pracovníků České republiky. [cit. 22.3.2015]. Dostupný z: <http://www.skipcr.cz/akce-a-projekty/knihovnicke-akce>.

Plzeňského kraje za rok 2014 udává skutečnost, že akce se těšily velkému zájmu jak členů SKIP, tak i dalších účastníků. Jednalo se např. o seminář ke komunikačním dovednostem pod názvem „Řečnické umění aneb Mluvím, mluvíš, mluvíme“, či exkurze a návštěvy knihoven ČR.⁷⁴ Vzdělávání koordinuje i zájmové *Sdružení knihoven (SDRUK)* jehož cílem je zajištění odborné přípravy a obnovy kvalifikace pracovníků knihoven s orientací na získávání znalostí pro využívání informačních technologií. V rámci *Koncepce rozvoje knihoven 2011-2015*, vydané MKČR, je např. nastíněn také projekt *PIK (Projekt internetizace knihoven)*, s cílem, mj. zvýšení informační gramotnosti občanů, který je základní infrastrukturou pro související knihovnické programy snáze zpřístupňující celé spektrum dokumentů – např. Evropská, či Národní digitální knihovna, Manuscriptorium apod.⁷⁵

Vzdělání v knihovnách zajišťují taktéž vzdělávací centra při činnosti krajských knihoven (v Plzni se jedná o Studijní a vědeckou knihovnu Plzeňského kraje), přičemž současnou medializovanou sféru celoživotního vzdělávání v těchto prostředích prakticky odráží tématické přednáškové cykly a kurzy sloužící veřejnosti, kde se vzájemně setkávají různé kultury, což by v současnosti měla být pro hodnotovou dimenzi osobního rozvoje standardní situace.

4.3 Vztah uživatelů ke knihovně a její sociální role

Zajištění návštěvnosti knihoven, jejich kulturně vzdělávacích programů a naučení víře v ně nezávisí na jednorázových akcích, či kampani, ale je výsledkem dlouhotrvajících snah o to být místem, které na uživatele působí především přátelským a vstřícným dojmem. Je důležité podporovat uživatele i k samotnému čtení, jelikož je klíčovou podmínkou pro vzdělávání, a to je podmínkou úspěchu. Zmíněná směrnice IFLA v rámci uspokojování potřeb uživatelů představuje knihovnu jako prostředníka k získání informací, vzdělání a kulturního rozhledu, ale i jako místo pro formální i neformální setkávání a sociální interakci veřejnosti.

Příležitostmi, kdy nastává reálná možnost těchto setkání, jsou vzdělávací

⁷⁴ *Hodnocení činnosti za rok 2014* [online]. Praha: Svaz knihovníků a informačních pracovníků České republiky. [cit. 22.3.2015]. Dostupný z: <http://www.skipcr.cz/regiony/04-plzensky-region/dokumenty-1/plany-a-hodnoceni-cinnosti/hodnoceni-cinnosti-2014/view>.

⁷⁵ *Koncepce rozvoje knihoven 2011-2015* [online]. Praha. s. 26. [cit. 22.3.2015]. Dostupný z: http://www.mkcr.cz/assets/literatura-a-knihovny/Koncepce_rozvoje_knihoven_2011-2015.pdf.

kurzy nejrůznějšího typu pro uspokojení potřeb intelektuálních, přičemž se knihovny specializují především na informační gramotnost a výchovu dostupnou pro všechny, kdo se chtějí přizpůsobit aktuální světové situaci. Dále kurzy zájmové, kdy se může jednat o psychologii, ale i umění. Úkolem knihovny je i pomoc v orientaci s funkcemi veřejné správy a regionálním, kulturním a společenským děním, k čemuž je organizací SKIP zpracován projekt *Informační centra veřejných knihoven (ICEKNI)*, přidružen k programu *VISK3 (VISK - Veřejné informační služby knihoven)*, který poskytuje všeobecné informace v této problematice.⁷⁶ Knihovna má, v neposlední řadě, odkazovat na kulturní tradice - tzn. pořádání tematických výstav a akcí formuje veřejnost i v tomto ohledu, přičemž knihovna disponuje dalšími informacemi k rozvíjení zájmu uživatele o předmět dané akce. Knihovna je tedy místem k vzájemnému setkávání lidí nejrůznějšího typu, sociální interakci, což podněcuje propojení odlišných kultur a skupin, tudíž tak může pomoci i k snadnějšímu začlenění člověka v komunitě. Knihovně nelze upřít ani jednu z výhod, která vyplývá přímo z její funkce – není institucí, které jde v první řadě o zisk, proto by setkání s širokou veřejností měla být oboustrannou prioritou.

Realita je ovšem, z uživatelského hlediska plánované idee odlišná. Ačkoliv ČR vyniká dobře organizovanou knihovní sítí, návštěvnost není mnohdy taková, jakou bychom v informačních a vzdělanostních centrech obce očekávali. Uživatelé nejčastěji navštěvujícími veřejné knihovny jsou, podle průzkumů, studenti, následováni věkovou skupinou 55-64 let, přičemž genderově výsledky ukazují ve prospěch žen. Úpadek návštěvnosti lidí středního věku je zde zřejmý a většina těchto respondentů jako důvod uvádí nedostatek času. Klienti knihoven jako prioritní službu využívají půjčování knih, vzdělávací akce na přední příčku ovšem neřadí.⁷⁷ Je otázkou, zda-li by jejich přístup byl jiný, kdyby byli o pořádání takových programů lépe informováni, tudíž se domnívám, že jejich efektivnější propagace by situaci mohla pomoci. Vhodné je zapojit např. regionální média. Knihovny poskytují vzdělávací akce nejen pro registrované čtenáře, přičemž spektrum programů je široké a jejich popisem se zabývá další část této práce.

76 HORA, M., RICHTER, V. *Veřejné informační služby knihoven – nový program pro občany a knihovny*. Ikaros [online], 4(8), [cit. 1.4.2015]. ISSN 1212-5075. Dostupné z:

<http://www.ikaros.cz/verejne-informacni-sluzby-knihoven-novy-program-pro-obcany-a-knihovny>.

77 TRÁVNÍČEK, J. *Čtete? : obyvatelé České republiky a jejich vztah ke knize*. Brno. 2008, s. 78-83.

4.4.2 Knihovny dětem a mládeži

Faktorem, ovlivňujícím kvalitu služeb pro děti a mládež je bezesporu vyvolání zájmu o vzdělání a samozřejmě čtení, jelikož daná potřeba následuje do dospělosti. Knihovny se snaží tuto potřebu zachytit už v raném stadiu pořádáním specifických programů, např. čtení příběhů (tzv. storytelling) dětem nahlas, které může být doplněno hudbou, pohybovou aktivitou, setkáním s autory, či ilustrátory. Ve Francii zaujali ještě zajímavější přístup, kdy je předčítáno dětem při návštěvách lékaře.⁷⁸ Dnes už všeobecně známou kulturně vzdělávací akcí je Andersenova noc (v rámci organizace SKIP), při níž se dítě sžije i s prostorem a orientací v knihovně. Dalším typem aktivit může být čtení ve školách, či přímo školní exkurze do prostorů knihoven a následné besedy, prakticky orientované semináře, samozřejmě dle věku dětí. Mimořádně důležitá je interakce s rodiči. Knihovny dnes disponují dětskými koutky, tudíž jdou naproti i akcím, kterých se může zúčastnit celá rodina.

Mládež je specifickou, silně individuální skupinou, u které se musí hledět na její zájmy a vytvářet přátelské prostředí úměrně jejich rozvíjejícím se osobnostem. Zde se nabízí rozšíření fondu o komiksy, elektronické knihy, tématické časopisy⁷⁹ aj. Snahu o pocit sounáležitosti lze podnítit např. anketami ve školách, při nichž knihovníci zjistí aktuální trendy. Typem akce, kterou by měly knihovny, jako poskytovatelé informací dětem a dospívajícím nabídnout je průvodce ve vyhledávání na internetu, spojené s bezpečností v tomto prostředí, především v dnešní době sociálních sítí a anonymních chatů. Pro studenty může být typem akce beseda o začlenění na trh práce, sestavení životopisu apod. Začleňování knihoven a především čtení do života dětí a mládeže je odrazovým můstkem pro úspěšné celoživotní vzdělávání v dospělém věku. Nicméně, především pro probuzení zájmu mladé generace je třeba vzdělávací služby knihoven podřídít tempu doby a pořádat např. kvalitní e-learningové a virtuální kurzy.

⁷⁸ *Služby veřejných knihoven : směrnice IFLA*. Praha: Národní knihovna České republiky – Knihovnický institut. 2012, s. 48.

⁷⁹ *Služby veřejných knihoven : směrnice IFLA*. Praha: Národní knihovna České republiky – Knihovnický institut. 2012, s. 49.

4.4.3 Knihovny dospělým a seniorům

Z hlediska celoživotního vzdělávání jsou právě tito jedinci cílovou skupinou pro spolupráci s knihovnou. Při celoživotním učení knihovny spolupracují s formálními institucemi a vyučujícími, jelikož je prioritou, aby fond obsáhl dokumenty napříč oborovým spektrem. Klíčová je i technická vybavenost knihovny⁸⁰, protože, i když většina uživatelů vlastní počítače s příslušenstvím, knihovna může být jediným místem, kde mají na vzdělání klid a mohou se mu neomezeně věnovat, jelikož každý disponuje odlišným tempem, ale mohou využít i odborných zdrojů. Pro zlepšení možností studia dospělých a seniorů v knihovně se pořádají prohlídky s výkladem, kurzy pro orientaci v katalozích, i IT,⁸¹ jelikož knihovna má vzdělávat, sledovat úroveň informační gramotnosti a zvyšovat její celkovou úroveň u populace. Z kulturně vzdělávacích akcí se nabízí umělecké i literární výstavy, autorská čtení a besedy, vernisáže, přednášky na různá témata z hlediska zájmového vzdělávání (cestování, literatura, jazyky, ovládání počítačových softwarů, zpracování fotografií, věda a technika apod.). U seniorů knihovna může být místem pro odbourání sociální izolace. Často se, mimo výše zmíněné programy, objevují i kurzy spočívající v tréninku paměti a uplatnění komunikačních dovedností pro udržení celkové svěžesti a pocitu nezávislosti.⁸² Pro vzájemné propojení témat, v rámci spolupráce, by jistě bylo dobré v prostředí knihoven více propagovat, již zmíněné, univerzity třetího věku, organizace poskytující další vzdělávání dospělým, či jiné kulturně vzdělávací aktivity, pro uplatnění celoživotního vzdělávání v praxi. Konkrétní příklady vzdělávacích akcí uvádím v následující kapitole.

80 *Služby veřejných knihoven : směrnice IFLA*. Praha: Národní knihovna České republiky – Knihovnický institut. 2012, s. 50-51.

81 *Služby veřejných knihoven : směrnice IFLA*. Praha: Národní knihovna České republiky – Knihovnický institut. 2012, s. 60.

82 ADLEROVÁ, Z. 2007. *Práce s pamětí v knihovnách*. Ikaros [online] 11(1) [cit. 1.4.2015]. ISSN 1212-5075. Dostupné z: <http://www.ikaros.cz/prace-s-pameti-v-knihovnach>.

5 KONKRÉTNÍ PŘÍKLADY VZDĚLÁVÁNÍ V KNIHOVNĚ

Na ukázce možností vzdělávacích služeb ve třech vybraných knihovnách se v této kapitole budu snažit demonstrovat současný stav nabídky celoživotního vzdělávání v prostředí těchto institucí. Některé programy jsou spíše charakteru kulturního, nicméně v uceleném pohledu na situaci v knihovnách své místo mají, jelikož i tyto typy akcí pomáhají k celoživotnímu rozvoji osobnosti. Ráda bych touto částí ukázala, že činnost knihoven vzdělává (veřejnost i své zaměstnance), odráží kulturu města i regionu, rozvíjí tradice a je místem přispívajícím k atraktivitě veřejného setkávání.

5.1 Studijní a vědecká knihovna Plzeňského kraje

Zřizovatelem uvedené knihovny je Plzeňský kraj a nachází se, stejně jako Knihovna města Plzně, v dobře dostupném centru města. Knihovna se těší velké návštěvnosti i nárůstu čtenářů a z hlediska poskytovaných služeb, přístupu ke zdrojům i technického vybavení má asi největší potenciál odrážet aktuální knihovnické i vzdělávací trendy. Pro své uživatele je koncipována jako metodické a poradenské centrum s příjemným, moderně zařízeným a studijně využitelným prostředím. SVK PK je pro tuto práci vhodným příkladem, jelikož, jako krajská knihovna, disponuje vzdělávacím centrem a je garantem vzdělávání pro knihovníky. Projekty podpořilo Ministerstvo školství grantem prostřednictvím programu *VISK 2* a řadí se mezi ně např. kurz informační gramotnosti v odborném rozpětí *ECDL (European Computer Driving Licence)*, knihovnická a IT školení různého druhu. Knihovna poskytuje konzultace a umožňuje exkurze i praxi studentům oboru.⁸³

Z hlediska dobré vybavenosti výpočetní technikou „se výrazně podílí na snížení dopadu digitální propasti (digital divide), který existuje mezi těmi, kteří mají, a těmi, kteří nemají přístup k informačním technologiím nebo jsou digitálně negramotní,⁸⁴ zajišťuje taktéž přístup do odborných databází, jako např. EBSCO,

⁸³ *Roční zpráva za rok 2013* [online]. Plzeň : Studijní a vědecká knihovna Plzeňského kraje. [cit. 17.3.2015]. Dostupný z: <http://www.svkpl.cz/files/rocnizprava-za-rok-2013.pdf>.

⁸⁴ *Návrh Strategie rozvoje Studijní a vědecké knihovny Plzeňského kraje a koncepce výkonu regionálních funkcí knihoven v Plzeňském kraji na léta 2014 – 2020* [online]. Plzeň : Plzeňský kraj, s.6. [cit. 17.3.2015]. Dostupný z: <http://www.plzensky-kraj.cz/cs/clanek/navrh-strategie-rozvoje-studijni-a-vedecke-knihovny-plzenskeho-kraje-a-koncepce-vykonu>.

ProQuest, ScienceDirect aj., čímž umožňuje efektivní vyhledávání informací i z pohodlí domova. Současně i do budoucna podporuje vzdělávání knihovníků i uživatelů programy k informační gramotosti, jazykové vybavenosti (díky oddělením zahraničních knihoven se takto zaměřené akce přímo nabízí), digitalizaci apod. (viz příloha č. 3) Pro širokou veřejnost jsou v prostorách SVK PL pořádány, pro povznesení kulturního života, výstavy nejen o knižní kultuře, vernisáže, konference, či přednášky (např. pro porozumění odborným textům). Modernizace tzv. Smetanovy síně by měla zajistit více příležitostí pro styk s odborníky i veřejností.⁸⁵ V rámci cyklu seminářů Od vzdělaného knihovníka ke vzdělanému čtenáři se např. uskutečnila přednáška JUDr. Lenky Zemanové a Mgr. Kristiny Jirouškové k vybraným kapitolám nového občanského zákoníku, což do prostorů Smetanovy síně SVK PK přivedlo 48 posluchačů.⁸⁶

5.2 Knihovna města Plzně

Knihovna města Plzně (dále jen KMP), spadá pod statutární město Plzeň, tudíž své aktivity realizuje zejména v této lokalitě. KMP, se sítí poboček napříč všemi částmi města, je veřejným typem knihovny a je známa otevřeným přístupem ke všem věkovým skupinám. Při soustavném vzdělávání svých pracovníků sleduje vývoj situace a podporuje je v celoživotním vzdělávání např. programem *ARTS MANAGEMENT*, dále knihovnickými e-learningovými a jazykovými kurzy, pořádá školení – o české literatuře, věcných autoritách, či vizi rozvoje knihoven.⁸⁷

Pro kulturně vzdělávací akce KMP využívá asistence dobrovolníků (např. při plošně rozšířené Noci s Andersenem, přípravě vernisáží, dětských programů aj.). Knihovna dále pořádá kurzy zaměřené na informační výchovu, obracející se i na zásady bezpečnosti v prostředí internetu. Pro děti se zde koná pravidelné čtení, besedy, při nichž si mohou vyzkoušet být knihovníkem, tvůrčí dílny apod. Dospělým

⁸⁵ *Návrh Strategie rozvoje Studijní a vědecké knihovny Plzeňského kraje a koncepce výkonu regionálních funkcí knihoven v Plzeňském kraji na léta 2014 – 2020* [online]. Plzeň : Plzeňský kraj, s. 12-13. [cit. 17.3.2015]. Dostupný z: <http://www.plzensky-kraj.cz/cs/clanek/navrh-strategie-rozvoje-studijni-a-vedecke-knihovny-plzenskeho-kraje-a-koncepce-vykonu>.

⁸⁶ *Hodnocení činnosti za rok 2014* [online]. Praha: Svaz knihovníků a informačních pracovníků České republiky. [cit. 22.3.2015]. Dostupný z: <http://www.skipcr.cz/regiony/04-plzensky-region/dokumenty-1/plany-a-hodnoceni-cinnosti/hodnoceni-cinnosti-2014/view>.

⁸⁷ *Výroční zpráva o činnosti a hospodaření za rok 2013* [online]. Plzeň : Knihovna města Plzně. 2013, s. 5-7. [cit. 22.3.2015]. Dostupný z: <http://www.knihovna.plzen.eu/dokumenty/zpravy/zprava13.pdf>.

zájemcům přináší odborně i zájmově (např. cestopisně), laděné přednáškové cykly, besedy s autory, výstavy. Aktuálně v rámci projektu rozečti.se poskytuje online kurzy rychločtení. Akce se konají v prostorách knihovny, ale i v Polanově síni, která je její součástí.⁸⁸

Knihovna své služby obrací i na seniory. Nabízí pro ně kurzy zaměřené na práci s výpočetní technikou, seznámení s katalogem, či komentované čtení. Zdejší senioři se do vzdělávání zapojují, sami jej požadují a knihovna jim ráda vychází vstříc. K integraci seniorů do aktivního života pomáhá např. donáškovou službou nebo, po zahraničním vzoru, v prostorách knihovny možností vypůjčení dioptrických brýlí.⁸⁹ KMP spolupracuje s plzeňskými Kluby seniorů, domovy a penziony pro ně, kulturními organizemi a školami, což umožňuje přímé spojení s uživateli a možnost zjištění jejich potřeb. Přiblížení se k zákazníkům je zřejmé i na spuštění aplikace Smartkatalog, umožňující online přístup ke katalogu knihovny prakticky kdykoliv.

5.3 Obecní knihovna Vejprnice

Pro srovnání jsem se rozhodla mezi zkoumané knihovny zařadit i Obecní knihovnu Vejprnice, s technickou výbavou v počtu tří počítačů s příslušenstvím a dvěma sty registrovanými uživateli.⁹⁰ Knihovna spolupracuje víceméně pouze s prvním a druhým stupněm zdejší ZŠ, pro které pořádá besedy (s tematikou tradic a zvyků). Konají se zde i programy zaměřené na vzdělávání, např. aktuálně seznámení s orientací v knihovně pro předškoláky i školáky, zdůrazňující důležitost čtení. Pro ZŠ v jejích prostorách připravila např. akci „Jak se dělá kniha“, aby se žáci dozvěděli o hodnotě písma, historickém a informačním poslání a výrobě knihy.⁹¹ Programy se většinou pravidelně opakují a zacílení na malé děti je zde zcela zřejmé. Ačkoliv knihovna pomoc při práci a vyhledávání informací poskytuje, pro dospělé a seniory žádná oficiální vzdělávací akce aktuálně pořádána nebyla, i když prostory a možnosti

⁸⁸ *Výroční zpráva o činnosti a hospodaření za rok 2013* [online]. Plzeň : Knihovna města Plzně. 2013, s. 30-35. [cit. 22.3.2015]. Dostupný z: <http://www.knihovna.plzen.eu/dokumenty/zpravy/zprava13.pdf>.

⁸⁹ *Výroční zpráva o činnosti a hospodaření za rok 2013* [online]. Plzeň : Knihovna města Plzně. 2013, s. 23. [cit. 22.3.2015]. Dostupný z: <http://www.knihovna.plzen.eu/dokumenty/zpravy/zprava13.pdf>.

⁹⁰ *Strategie udržitelného rozvoje obce Vejprnice* [online]. s. 52. [cit. 22.3.2015] Dostupný z: http://www.vejprnice.cz/e_download.php?file=data/editor/90cs_1.pdf&original=Strategie_udrzitelneho_rozvoje_obce_Vejprnice.pdf.

⁹¹ *Obecní knihovna Vejprnice* [online]. [cit. 22.3.2015]. Dostupný z: <http://knihovnavejprnice.webk.cz/pages/akce.html>.

by pro ně zajisté byly. Knihovna poskytuje všechny standardní služby, ovšem vzdělanostní potenciál zůstává nerozvinut. Počet uživatelů je sice výrazně nižší než ve výše zmíněných knihovnách, ale při správné propagaci by se zájemci o vzdělávání jistě našli.

5.4 Subjektivní zhodnocení situace

Závěrem této kapitoly, po analýze možností vzdělávání považuji za vhodné doplnit, že celková snaha knihoven k přátelskému a zjednodušujícímu přístupu k uživatelům je na dobré cestě ke vzrůstu aktivně se vzdělávajících návštěvníků. Při běžném provozu pracovníci knihovny zajišťují pomoc při obsluze výpočetní techniky. Knihovny, zvláště městské, se snaží o vybudování optimálních podmínek, vhodné a plnohodnotné využití svého potenciálu. SVK PL je zaměřena na kvalitní organizaci vzdělávání a rozvoj knihovníků dle současných možností a trendů, u KMP lze, již dle názvu, očekávat více vzdělávacích akcí pro veřejnost, přičemž cíle zajisté splňuje. Zmíněná obecní knihovna zcela odpovídá standardu knihoven tohoto typu. Všechny vybrané knihovny samozřejmě poskytují přístup k informacím, internetu a běžné i nadstandardní knihovnické služby. Jejich rozbořem by se ovšem mohla zabývat samostatná práce, proto byla tato kapitola zaměřena pouze na možnosti vzdělávacího typu. Knihovny oslovují školy i organizace a dbají na zpětnou vazbu při monitoringu potřeb uživatelů. Uvítala bych ovšem více aktivity s dospělými a seniory pro podnětání jejich zájmu o rozvoj sebe sama, ale kvituji propracované služby dětem, jelikož vstup do knihovny je často odrazovým můstkem k přirozenému celoživotnímu vzdělávání, které je, i pro knihovnickou budoucnost, prioritou.

6 BUDOUCNOST VZDĚLÁVÁNÍ V KNIHOVNÁCH

Knihovna, většinou obyvatel tradičně chápána především jako místo pro zpřístupňování literatury, z širšího hlediska i pro její ukládání a třídění, je v problematice celoživotního vzdělávání institucí vlastníci důležité informace a poznatky. Jejím prostřednictvím má uživatel praktickou možnost využít teoretické vědomostní bohatství celého světa, ačkoliv si to mnohdy plně neuvědomuje. Změny ve vnímání této instituce přichází ruku v ruce s nástupem znalostní společnosti. Díky IT totiž lidé disponují relativně velkou mocí při získávání, distribuování a využití informací.⁹²

Aby knihovny byly do budoucna centry celoživotního vzdělávání musí, pro zachování symboliky svého poslání, flexibilně reagovat na potřeby jednotlivců, ale i moderní společnosti. Knihovna budoucnosti aktivně prosazuje dynamické myšlenkové strategie k zacílení na vlastní propagaci, rozšiřování fondů, zpřístupnění dokumentů ve všech formách a zcela profesionální přístup při poskytování služeb. V duchu doby sledujeme proměnu „klasických“ knihoven k tzv. knihovnám virtuálním, vzájemně propojeným, které jsou schopny pomocí sítě a odborných softwarů plnit i mimořádná očekávání registrovaných návštěvníků. Jedná se o nové paradigma knihovny, která by se měla stát dominantou informační společnosti.⁹³ Model virtuality je ovšem nemožné stvořit bez zachování „pocitivé, klasické“ knihovny a odborných, prověřených zkušeností jejích pracovníků, schopných bezproblémového chodu celé instituce. Tištěné dokumenty zaujímají i dnes své místo a knihovna je zachová, navzdory veškerému pokroku, jelikož ne vše je schopno digitalizace, ne všichni uživatelé jsou ochotni, respektive schopni digitální formu akceptovat a např. v mém okolí pro mnoho čtenářů tradiční vypůjčení tištěné knihy představuje onu důvěryhodnost a statut stability instituce.

Fenomén naší doby – celoživotní vzdělávání ovšem nesestává pouze ze studia. Pro budoucnost knihoven je třeba vědomí, že síla institucí, kromě očekávaných služeb je i ve shromáždění širokých občanských vrstev pro kulturní

92 KIMLIČKA, Š. Knižničná a informačná veda na prahu informačnej spoločnosti : filozofický, systémový a historický pohľad. Bratislava : Stimul. 2000, s. 5-6.

93 KIMLIČKA, Š. Knižničná a informačná veda na prahu informačnej spoločnosti : filozofický, systémový a historický pohľad. Bratislava : Stimul. 2000, s. 61-64.

zážitky a sociální interakci. Pokud má být idea celoživotního vzdělávání v knihovnách uplatněna v praxi, je nutné tvořit takové podmínky, které jej budou podporovat - tzn. reagovat na konfrontaci s neustálou modernizací, účastnit se místních i celostátně zaměřených vzdělávacích akcí, spolupracovat s médii, své programy vhodně a často propagovat, vycházet všem návštěvníkům při jejich sebevzdělávání vstříc, jelikož turbulentní rozvoj vědeckého poznání a techniky přichází ruku v ruce s existenční potřebou být plnohodnotně a moderně informován.

Současný seberealizující se člověk disponuje náročnějšími potřebami pro své studium, které je třeba uspokojit, ovšem dobrou orientaci při získávání poznatků mnohdy postrádá. Jestliže, jako uživatelé, neomezíme rozměr chápání slova „knihovna“ pouze na archiv k uchování psaných moudrostí minulých i současných generací a začneme plně využívat její možnosti, stane se naším klíčem ke vstupu do světa informací. V rámci pohledu knihovníků - pokud proběhne snaha usilovat o prospěšnou věc, tzn. kvalitní zprostředkování nezměrného bohatství znalostí a pomoc při jejich vyhledávání, staneme se pro čtenáře rádci při jejich celoživotní cestě za vzděláním.⁹⁴ Předpokládá se, že právě knihovníci a informační pracovníci budou do budoucna představovat role tzv. informačních manažerů,⁹⁵ tudíž knihovnické řemeslo jistě není na sestupu.

94 CEJPEK, J. *Proměny let devadesátých*. Praha. 2005, s. 71.

95 KIMLIČKA, Š. *Knížničná a informační veda na prahu informačnej spoločnosti : filozofický, systémový a historický pohľad*. Bratislava : Stimul. 2000, s. 5.

7 ZÁVĚR

Cílem práce bylo představit knihovnu jako prostředí, které jde, i v dnešní době, kdy vládne především internet, se vzděláváním doslova ruku v ruce. Tuto skutečnost, ačkoliv tomu u mnohých lidí tak nebývá, je třeba si, plně uvědomit, jelikož současná turbulentní společnost klade na člověka vysoké, někdy až abnormální nároky. K permanentnímu třibení našich znalostí, k tomu, aby člověk byl cílevědomou osobností a vykročil do světa událostí a dosažitelného přístupu k informačním zdrojům je tu právě ona cílová instituce – knihovna.

Jádro mé práce se nachází ve spojení tématu celoživotního vzdělávání dospělých a seniorů v současné informační společnosti a tvorbě uceleného pohledu na jeho teoretický i praktický projev v knihovnách z hlediska uživatele, ale i knihovníků. Celoživotní vzdělávání – téma, které se nyní skloňuje ve všech pádech, vychází ze společenských změn, v práci zmiňovaných, které přinesly, kromě problému informační exploze i mnohonásobně zvýšené životní tempo, se kterým je každý nucen držet krok. Člověk má ale schopnost adaptace, tudíž může učením i v dospělém a postproduktivním věku vytvářet koncept úspěšného života postavený na celoživotním vzdělávání, který se objevuje i v představách a strategiích mezinárodních organizací, což jsem, pro ucelený pohled na věc, do práce také začlenila. Celoživotní vzdělávání v České republice, dle průzkumů, není tak rozvíjeno jako v jiných zemích Evropy, ale nyní se zdá, že jsme na dobré cestě k tomu, aby se i u nás stalo tradicí pro budoucí generace.

Knihovny jsou, díky zřetelnému rozvoji informačních a komunikačních technologií denně vystaveny přímé konkurenci, především v podobě internetu, tvorby digitálních dokumentů apod., se kterou se musí vyrovnávat. Díky tomu, že si uživatelé mohou většinu informací pohodlně sehnat sami, je třeba, aby knihovna cílila na propagaci své vlastní existence jako místa k seberealizaci a setkávání občanů. Právě zde se spojuje problematika vzdělávání uživatelů a knihovníků. Domnívám se, že bez vzdělávajícího se knihovníka není pravidelně seberealizující se návštěvník v prostředí knihovny. Taktéž bez vhodné aktivity a snahy pro podporu vzdělávacích akcí nelze očekávat jejich návštěvnost. Z mého pohledu je třeba úzké spolupráce s organizacemi zajišťujícími kurzy, přednáškové cykly, či kulturní a umělecké večery, ale samozřejmě žádná instituce by neměla zapomínat na svůj

vlastní potenciál k poskytnutí celoživotního vzdělávání svým uživatelům, přičemž musí přihlížet k vlastní propagaci a koncepčnosti, což se mnohdy, bohužel, neděje. Při sledování typu vzdělávacích akcí pro formování této práce jsem si všimla nerozvinuté nabídky programů pro dospělé a seniory v rámci malých, obecních knihoven. Není obtížné za intelektuální potřebou dojíždět do měst, nicméně právě v obcích, kde k sobě mají lidé mnohdy blíže, by bylo dobré častěji zavádět i tento typ společenského setkání a postavit na něm vzdělávací vizi do budoucna. Tento prvek z mého subjektivního pohledu znatelně chybí. Vedení knihoven by mělo mít stále na paměti, že snaha pro podporu knihovnické existence zajisté ponese své ovoce, pokud si uvědomí svůj hlavní úkol.

Poslání knihoven, provázané už dějinami, osobně spatřuji, kromě zpřístupňování a archivaci dokumentů, především v podpoře toho, aby lidstvo mělo širší rozhled, knihovna byla symbolickým mostem k poznatkům a tvořila nezanedbatelný společenský prvek při vzájemném veřejném setkávání. Měla by být spjata s kulturním a společenským životem města, ale především přátelským místem ke vzdělání i odpočinku, zvláště v dnešní uspěchané době. Ačkoliv mnozí jsou vůči budoucnosti knihoven skeptičtí, situace a nabídka aktivit v globálním měřítku ukazuje spíše na opačnou situaci, jejich renesanci.

8 SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY:

BOČKOVÁ, V., *Vzdělávání – průvodní jev života*. 1. vyd. Olomouc : Univerzita Palackého, 2002. s. 49. ISBN 80-244-0441-9.

BRDEK, M., VYCHOVÁ, H. *Evropská vzdělávací politika : programy, principy a cíle*. Praha : Aspi, 2004. s. 167. ISBN 80-86395-96-0.

CEJPEK, J., et al. *Dějiny knihoven a knihovnictví*. 2. dopl. vyd. Praha : Karolinum, 2002. s. 247. ISBN 80-246-0323-3.

CEJPEK, J. *Informace, komunikace a myšlení : úvod do informační vědy*. 2. přeprac. Vyd. Praha : Karolinum, 2005. s. 233. ISBN 80-246-1037-X.

CEJPEK, J. *Proměny let devadesátých : knihovnictví na prahu informačního věku – děje myšlenky a názory*. Praha : Svaz knihovníků a informačních pracovníků ČR, 2005. s. 79. ISBN 80-85851-15-6.

DRUCKER, P. F., *Postkapitalistická společnost*. 1. vyd. Praha : Management Press, 1993. s. 197. ISBN 80-85603-31-4.

KIMLIČKA, Š. *Knižničná a informačná veda na prahu informačnej spoločnosti : filozofický, systémový a historický pohľad*. Bratislava : Stimul, 2000, s. 138. ISBN 80-88982-29-4.

KOPECKÝ, M. *Sociální hnutí a vzdělávání dospělých : aktivní občanství jako cíl pro celoživotní učení*. Praha : Eurolex Bohemia, 2004, s. 131. ISBN 80-86432-96-3.

MÜHLPACHR, P. *Gerontopedagogika*. 2. vyd. Brno : Masarykova univerzita, 2009, s. 203. ISBN 978-80-210-5029-7.

PRŮCHA, J. *Moderní pedagogika*. 5. aktualiz. a dopl. vyd. Praha : Portál, 2013, s. 483. ISBN 978-80-262-0456-5.

Služby veřejných knihoven : směrnice IFLA. 2. zcela přeprac. vyd. Praha: Národní knihovna České republiky – Knihovnický institut. 2012, s. 203. ISBN 978-80-70-50-612-7.

Služby veřejných knihoven : Směrnice IFLA/UNESCO pro rozvoj. Praha : Svaz knihovníků a informačních pracovníků ČR. 2002, s. 127. ISBN 80-85851-14-8.

Standard pro dobrou knihovnu : Metodický pokyn Ministerstva kultury k vymezení standardu veřejných knihovnických a informačních služeb poskytovaných knihovnami zřizovanými a/nebo provozovanými obcemi a kraji na území České republiky. 1. vyd. Praha. 2012, s. 11. ISBN 978-80-7050-616-5.

ŠERÁK, M. *Zájmové vzdělávání dospělých*. 1. vyd. Praha : Portál, 2009. s. 207. ISBN 978-80-7367-551-6.

TOFFLER, A., TOFFLER, H. *Nová civilizace : třetí vlna a její důsledky*. 1. vyd v českém jazyce. Praha : Dokořán. 2001, s. 125. ISBN 80-86569-00-4.

TRÁVNÍČEK, J. *Čteme? : obyvatelé České republiky a jejich vztah ke knize*. Brno. 2008, s. 207. ISBN 978-80-7294-270-1.

VETEŠKA, J. SALIVAROVÁ, J. *Vzdělávání dospělých – příležitosti a úskali v globalizovaném světě*. Praha : Educa Service, 2013. s. 416. ISBN 978-80-87306-12-3.

Elektronické zdroje:

ADLEROVÁ, Z. 2007. *Práce s pamětí v knihovnách*. Ikaros [online] 11(1) [cit. 1.4.2015]. ISSN 1212-5075. Dostupné z: <http://www.ikaros.cz/prace-s-pameti-v-knihovnach>.

Akce Knihovnického institutu NK ČR pro odbornou veřejnost. [online], Praha: Knihovnický institut Národní knihovny České republiky, [cit. 3.3.2015]. Dostupný z: http://ipk.nkp.cz/akce/03_OV_Akce.

Asociace institucí vzdělávání dospělých ČR, o.s. [online], [cit. 13.3.2015]. Dostupný z: <http://www.aivd.cz/o-nas>.

DOMBROVSKÁ, M., LANDOVÁ, H., TICHÁ, L. *Informační gramotnost – teorie a praxe v ČR*. Národní knihovna : knihovnická revue [online]. 2004, 15(1) [cit. 2.2.2015]. Dostupný z: <http://full.nkp.cz/nkkr/NKKR0401/0401007.html>.

ICOLLE [elektronický zdroj] : *International scientific conference*. Brno. 2010, s. 169-170.

IFLA/UNESCO Public Library Manifesto 1994. [online]. 1994. [cit. 22.3.2015]. Dostupný z: <http://archive.ifla.org/VII/s8/unesco/czech.htm>.

Hodnocení činnosti za rok 2014 [online]. Praha: Svaz knihovníků a informačních pracovníků České republiky. [cit. 22.3.2015]. Dostupný z: <http://www.skipcr.cz/regiony/04-plzensky-region/dokumenty-1/plany-a-hodnoceni-cinnosti/hodnoceni-cinnosti-2014/view>.

HORA, M., RICHTER, V. *Veřejné informační služby knihoven – nový program pro občany a knihovny*. Ikaros [online], 4(8), [cit. 1.4.2015]. ISSN 1212-5075. Dostupné z: <http://www.ikaros.cz/verejne-informacni-sluzby-knihoven-novy-program-pro-obcany-a-knihovny>.

KINDL, D. *Iniciativy evropské komise v oblasti vzdělávání a elektronického učení*. Národní knihovna : knihovnická revue. [online]. 2003, 13(1) [cit. 2.2.2015]. ISSN 1214-0678. Dostupné z: <http://knihovna.nkp.cz/NKKR0301/0301006.html>.

Koncepce rozvoje knihoven 2011-2015. Praha. s. 26. [cit. 22.3.2015]. Dostupný z: http://www.mkcr.cz/assets/literatura-a-knihovny/Koncepce_rozvoje_knihoven_2011-2015.pdf.

Knihovnické konference, semináře, vzdělávací akce [online]. Svaz knihovníků a informačních pracovníků České republiky. [cit. 22.3.2015]. Dostupný z: <http://www.skipcr.cz/akce-a-projekty/knihovnicke-akce>.

LANDOVÁ, H. Informační gramotnost, náš problém (?). *Ikaros* [online], 2002, 6(8) [cit. 2.2.2015] ISSN 1212-5075. Dostupný z: <http://www.ikaros.cz/informacni-gramotnost-nas-problem>.

MARVANOVÁ, E. *Knihovny a celoživotní vzdělávání v rámci iniciativ a projektů EU*. *Knihovna plus* [online]. 2009, (2) [cit. 5.2.2015] Dostupný z: <http://knihovna.nkp.cz/knihovnaplus92/marvan.htm>.

Návrh Strategie rozvoje Studijní a vědecké knihovny Plzeňského kraje a koncepce výkonu regionálních funkcí knihoven v Plzeňském kraji na léta 2014 – 2020 [online]. Plzeň : Plzeňský kraj, s.6. [cit. 17.3.2015]. Dostupný z: <http://www.plzensky-kraj.cz/cs/clanek/navrh-strategie-rozvoje-studijni-a-vedecke-knihovny-plzenskeho-kraje-a-koncepce-vykonu>.

Nabídka vzdělávání v oblasti informačních technologií na rok 2014 [online]. Plzeň : Studijní a vědecká knihovna Plzeňského kraje. [cit. 22.3.2015]. Dostupný z: *Nabídka vzdělávání v oblasti informačních technologií na rok 2014* [online]. Plzeň : Studijní a vědecká knihovna Plzeňského kraje. [cit. 22.3.2015]. Dostupný z: http://www.svkpl.cz/files/nabidka_ecdl_2014.pdf.

Názory uživatelů na přínosy informačních a komunikačních technologií ve veřejných knihovnách v České republice [online]. Praha : Knihovnický institut Národní knihovny České republiky. 2013, [cit. 22.3.2015]. Dostupný z: http://ipk.nkp.cz/docs/CrossEuropeanLibrariesSurveyCZE_cor.pdf.

Obecní knihovna Vejprnice [online]. [cit. 22.3.2015]. Dostupný z: <http://knihovnavejprnice.webk.cz/pages/akce.html>.

PALÁN, Z. *Celoživotní učení (vzdělávání)*. *Andromedia.cz*. [online], [cit. 13.3.2015]. Dostupné z: <http://www.andromedia.cz/andragogicky-slovník/celozivotni-uceni-vzdelavani>

Roční zpráva za rok 2013 [online]. Plzeň : Studijní a vědecká knihovna Plzeňského kraje. [cit. 17.3.2015]. Dostupný z: <http://www.svkpl.cz/files/rocni-zprava-za-rok-2013.pdf>.

SKIP [online]. Praha: Svaz knihovníků a informačních pracovníků, 2004, [cit. 15.3.2015]. *Kodex etiky českých knihovníků*. Dostupné z: <http://skip.nkp.cz/CoKodex.htm>.

Strategie vzdělávací politiky České republiky do roku 2020. [online], Ministerstvo školství mládeže a tělovýchovy, Praha. [cit. 13.3.2015]. Dostupný z: <http://databaze-strategie.cz/cz/msmt/strategie/strategie-vzdelavaci-politiky-ceske-republiky-do-roku-2020?typ=struktura>.

Strategie udržitelného rozvoje obce Vejprnice [online]. s. 52. [cit. 22.3.2015]
Dostupný z: http://www.vejprnice.cz/e_download.php?file=data/editor/90cs_1.pdf&original=Strategie_udrzitelneho_rozvoje_obce_Vejprnice.pdf.

ŠERÁK, M. *Vzdělávání dospělých jako výzva pro knihovny.* Čtenář [online]. 2014, 66(3). [cit. 1.4.2015] Dostupný z: <http://ctenar.svkkl.cz/clanky/2014-roc-66/3-2014/vzdelavani-dospelych-jako-vyzva-pro-knihovny-124-1650.htm>

Výroční zpráva o činnosti a hospodaření za rok 2013 [online]. Plzeň : Knihovna města Plzně. 2013, s 5-7. [cit. 22.3.2015]. Dostupný z: <http://www.knihovna.plzen.eu/dokumenty/zpravy/zprava13.pdf>

ZLATUŠKA, J. *Informační společnost.* Zpravodaj ÚVT MU. 1998, [online] 8(4) [cit. 20.1.2015]. ISSN 1212-0901. Dostupné z: <http://www.ics.muni.cz/bulletin/articles/122.html>.

9 RESUMÉ

The topic of this bachelor thesis is the evaluation of people's situation in present-day the information age, when lifelong learning is the essential prerequisite for existence in society, as there is a big emphasis put on it. Furthermore, the thesis introduces libraries as the centres of education. Libraries are no longer considered as institutions for distribution of all kinds of documents only, but they are becoming the places for self-realization and meetings of citizens. Regarding the lifelong learning, encounters of various professions, cultures, and age groups occur in libraries. This thesis is most importantly focused on further education of adults and seniors, since lifelong learning is a priority for them in particular. Another topic included in this work is self-education of librarians, as it is crucial in order to do their job properly, in this modern age. This is followed by presentation of examples of education in certain libraries in Pilsen region. Libraries take a very important part in the process of education, but learning they are not only the key medium, which helps people with acquiring knowledge of all sorts, is essential. Library is primarily a place which provides us with the opportunity of self-development, and this it fulfills its function.

10 PŘÍLOHY

Příloha č. 1

Seznam vzdělávacích programů prozatím pořádaných v Plzni pod záštitou SKIP v roce 2014/2015 (aktuálnost: 7.4.2015):

Název programu:	Místo:	Datum:
Hudbou západočeského regionu napříč staletími	SKIP Plzeň	21.-22.10.2015
Školení RDA	SVK PK	13.4.2015
E-knihy	SVK PK	24.3.2015
Školení RDA	SVK PK	10.3.2015
Co dnes v Británii vychází a co se čte	SVK PK	25.2.2015
Inkscape II.	SVK PK	20.11.2014
Úvod do neviditelného webu a vyhledávání v EIZ	SVK PK	11.11.2014
Internet, knihovny a hledání informací o zdraví	SVK PK	21.10.2014 ⁹⁶

⁹⁶ *Knihovnické konference, semináře, vzdělávací akce* [online]. Svaz knihovníků a informačních pracovníků České republiky. [cit. 22.3.2015]. Dostupný z: <http://www.skipcr.cz/akce-a-projekty/knihovnicke-akce>.

Příloha č. 2

Seznam aktuálně pořádaných programů organizací SKIP v rámci ČR pro rok 2015:

Název akce, zaměření:	Datum:	Ročník
Březen měsíc čtenářů - uživatel	1.-31.3.	6. ročník
Týden čtení - uživatel	2.-8.3.	8. ročník
Maraton čtení - uživatel	1.-31.3.	5. ročník
Čtenář roku - uživatel	1.-31.3.	5. ročník
Biblioweb - knihovnik	1.-31.3.	16. ročník
Noc s Andersenem - děti	27.3.	15. ročník
OKNA – O KNihovnických Aktivitách - děti	14.-15.4.	4. ročník
Lektorské dovednosti - knihovnik	16.4.	-
Skipování aneb Jak na čtenáře v 21. století - knihovnik	16.4.	4. ročník
Jarní a podzimní setkání KDK SKIP 10 - knihovnik	22.4./21.10.	-
Světový den knihy a autorských práv - uživatel/knihovnik	23.4.	-
Muzikoterapie v knihovnách - uživatel	28.-29.4.	-
Hrátky s pamětí - knihovnik	28.-29.4.	-
Knihovna a její kořeny v obci - knihovnik	19.-20.5.	-
Hry bez hranic - děti	25.5.	9. ročník
Literární Šumava - knihovnik	28.-30.5.	19. ročník
Kamarádka knihovna – slavnostní vyhlášení - knihovnik	31.5.	-
Setkání s loutkou - děti	2.-4.7.	10. ročník
Proč nám chybí Josef Čapek - uživatel/knihovnik	7.-8.8.	-
Malé podzimní setkání v Pacově - knihovnik	4.-5.9.	22. ročník
Regionální literatura a knihovna - knihovnik	9.-10.9.	-
Biblioterapie - knihovnik	19.9.	-
Knihovnický happening - uživatel/knihovnik	2.10.	15. ročník
Týden knihoven - uživatel/knihovnik	5.-11.10.	19. ročník
Nové možnosti komunitní knihovny - knihovnik	13.-14.10.	-
Knihovny pro seniory aneb Jak na to - knihovnik	19.–20.10.	-
Seminář Hudbou západočeského regionu napříč staletími - knihovnik	21.–22.10.	
Den pro dětskou knihu - děti/knihovnik	28.11.	9. ročník
Archivy, knihovny, muzea v digitálním světě – knihovnik ⁹⁷	2.-3.12.	16.ročník

⁹⁷ *Knihovnické konference, semináře, vzdělávací akce* [online]. Svaz knihovníků a informačních pracovníků České republiky. [cit. 22.3.2015]. Dostupný z: <http://www.skipcr.cz/akce-a-projekty/knihovnicke-akce>.

Příloha č. 3

Proběhlé vzdělávací programy pořádané v rámci EDCL v prostředí vzdělávacího centra Studijní a vědecké knihovny Plzeňského kraje v roce 2014:

Možnosti kurzů EDCL v SVK PK:	Datum:
MS Word v. 2013	27.5.2014
Sociální síť (Facebook a Twitter)	3. 6. 2014
Možnosti programu Gimp	18. 6. a 25. 6. 2014
Grafický program Inkscape I.	25. 9. a 2. 10. 2014
Elektronické ankety a jejich vyhodnocení	16. 9. 2014
Digitální knihovna Západočeské univerzity	30. 9. 2014
Internet, knihovny a hledání informací o zdraví	21. 10. 2014
Úvod do neviditelného webu a vyhledávání v EIZ	11. 11. 2014
Grafický program Inkscape II.	20. 11. a 27. 11. 2014 ⁹⁸

⁹⁸ *Nabídka vzdělávání v oblasti informačních technologií na rok 2014* [online]. Plzeň : Studijní a vědecká knihovna Plzeňského kraje. [cit. 22.3.2015]. Dostupný z: http://www.svkpl.cz/files/nabidka_ecdl_2014.pdf.

Příloha č. 4

Výsledky průzkumu na téma Přínosy informačních a komunikačních technologií ve veřejných knihovnách v České republice – dostupné prostřednictvím Knihovnického institutu. Pod záštitou nadace B. A. M. Gatesových průzkum veřejného mínění proběhl v 17 zemích EU.

- jedná se o více než 40 000 respondentů z celé EU
- v ČR je k dispozici 5 408 veřejných knihoven
- má nejhustší síť knihoven v EU - 5,1 knihovny na 10 000 obyvatel (průměr EU 1,3 knihovny/10000 obyv.)
- 69 % domácností disponuje připojením k internetu
- 17 % dospělých využilo za poslední rok internet a informační technologie v knihovnách
- proč lidé používají veřejný internet v knihovnách: Bezplatný internet (33 %), Nemá počítač (19 %), Nemá přístup k internetu (18 %), Komunikace s přáteli a rodinou (12 %), Potřeba podpory pracovníků knihoven (10 %)
- Spokojenost s počítači a internetem v knihovnách vyjádřilo 92 % respondentů
- Nejvýznamnější službou knihoven je půjčování knih (92 % respondentů), Bezplatný přístup k internetu (40 %), Bezplatné používání počítačů (38 %), **Školení počítačové gramotnosti (30 %)**
- **34 % využilo v posledním roce nabídky knihoven na besedy, přednášky, školení ICT gramotnosti, poradenství i při hledání zaměstnání**
- **54 % využilo podpory kvalifikovaných pracovníků knihovny při kopírování, skenování, použití počítače, internetu a při vyhledávání informací**
- **70 % kladně hodnotí všeobecnou přístupnost knihoven, 67 % oceňuje přístup k informacím prostřednictvím knihoven, 65 % respondentů hodnotí knihovny jako příjemné a přátelské, 56 % oceňuje politickou neutrálnost knihoven.**⁹⁹

⁹⁹ Názory uživatelů na přínosy informačních a komunikačních technologií ve veřejných knihovnách v České republice [online]. Praha : Knihovnický institut Národní knihovny České republiky. 2013, [cit. 22.3.2015]. Dostupný z: http://ipk.nkp.cz/docs/CrossEuropeanLibrariesSurveyCZE_cor.pdf.